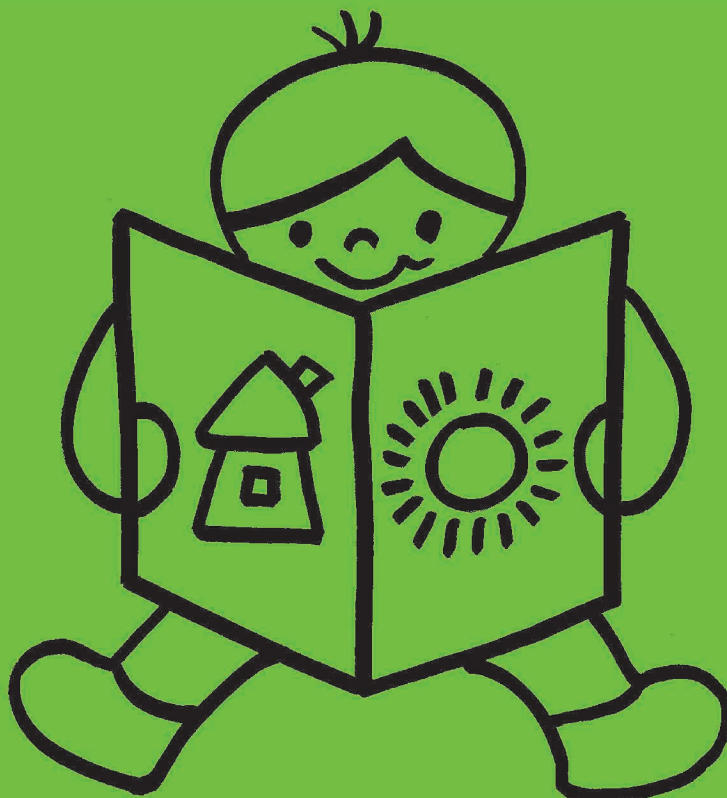

METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM V PREŠOVE

EDITA KOVÁŘOVÁ
JANKA NIŽNÍKOVÁ

**STRATÉGIE ROZVÍJANIA
RÓMSKYCH DETÍ PREDŠKOLSKÉHO VEKU
PROGRAM CELODENNÉHO PÔSOBENIA**

PREŠOV

METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM V PREŠOVE

Edita Kovářová, Janka Nižníková

STRATÉGIE ROZVÍJANIA

RÓMSKYCH DETÍ PREDŠKOLSKÉHO VEKU

PROGRAM CELODENNÉHO PÔSOBENIA

PREŠOV

Predhovor

Milé kolegyne,

tento materiál sme pripravili pre Vás, ktoré pracujete s rómskymi deťmi pochádzajúcich z málopodnetného prostredia. V príručke nájdete naše 13-ročné skúsenosti s prácou s rómskymi deťmi a ich rodinami.

Nezabúdajte, že každé dieťa pochádzajúce zo znevýhodneného rodinného prostredia potrebuje pomoc. A tú mu môžu poskytnúť len tí, ktorí ho budú vychovávať srdcom.

Využívajte nové trendy prístupy, metódy, ale nikdy nepristupujte k rómskym deťom bez lásky.

Verte, vycítia to.

Prajeme Vám veľa trpezlivosti a elánu do tejto neľahkej, ale potrebnej práci.

Naše poďakovanie patrí všetkým kolegyniam, ktoré s nami na alternatívnom projekte predškolskej prípravy rómskych detí s aktívnym zapojením rodiny pracovali v rôznych lokalitách, a aj ktorých zásluhou niektoré tieto nadačné zariadenia nezanikli, ale stali sa súčasťou štátnych materských škôl .

Menovite:

Janke Nižníkovej, učiteľke predškol. zariadenia Jarovnice, Solivar, Prešov

Juliane Nagyovej, učiteľke predškol. zariadenia v Prešove

Kristíne Ištvánovej, učiteľke predškol. zariadenia v Žehni

Márii Zahatňanskej, učiteľke predškol. zariadenia vo Veľkom Šariši

Jaroslave Lukáčovej, učiteľke predškol. zariadenia vo Veľkom Šariši

Edita Kovářová

zakladateľka a koordinátorka Projektu edukácie rómskych detí s aktívnym zapojením rodiny

Obsah

Úvod	7
1 Nadácia pre rómske dieťa od roku 1993 po súčasnosť	9
1.1 Cieľové zameranie Nadácie pre rómske dieťa.....	9
1.2 Prehľad jednotlivých zariadení.....	9
1.3 Prezentácia záverečnej správy o výsledkoch výchovno - vzdelávacej práce Vzdelávacích centier v Prešove, Solivare a Žehni.....	11
2 Partnerstvo rodiny a školy	13
2.1 Formy spolupráce s rodinou a komunitou.....	13
2.1.1 Model partnerstva medzi školou, rodinou a komunitou.....	13
2.1.2 Ukážka modelu spolupráce s rodinou a asistentom učiteľa.....	21
2.2 Ukážka modelu činnosti asistenta pri práci s deťmi.....	22
3 Celoročný edukačný program	24
3.1 Obsah celoročného edukačného programu.....	24
3.2 Inovačné metódy a ich využitie.....	24
3.3 Zásobník aktivít využívaných v Celoročnom edukačnom programe.....	34
Literatúra	46

Úvod

Nadácia pre rómske dieťa bola ojedinelou mimovládnu organizáciou, ktorá vznikla v roku 1991 a zaoberala sa rómskymi deťmi a mládežou. Nadácia bola založená s cieľom pomôcť predovšetkým talentovaným a nadaným rómskym deťom a mládeži, ktorí majú záujem o zvýšenie svojho vzdelania a osobnostného rozvoja. Jej hlavným poslaním v súlade s jej štatútom bola podpora vzdelávania formou poskytovania štipendií pre študentov stredných a vysokých škôl, realizovaním pilotných alternatívnych vzdelávacích programov, organizovaním konferencií a seminárov, publikačnou činnosťou a podobne. Nadácia slúžila aj ako konzultačná a poradenská inštitúcia pre iné predškolské zariadenia na Slovensku.

Zakladateľkou nadácie v Bratislave v roku 1991 bola PhDr. Klára Orgovánová.

1 Nadácia pre rómske deti a od roku 1993 po súčasnosť

1.1 Cieľové zameranie Nadácie pre rómske deti a

Cieľová skupina: deti predškolského veku

Systematickou edukáciou pripraviť čo najväčší počet rómskych detí predškolského veku na vstup do základnej školy.

Postupne integrovať deti do nerómskych MŠ.

Cieľová skupina: rodičia

Aktívne zapájať rodičov do edukačného procesu, zlepšovať starostlivosť o telesný a duševný vývin ich detí.

Viesť rodičov k aplikovaniu získaných poznatkov v oblasti výchovy v rodinnom prostredí.

Podporovať sebavedomie a seberealizáciu rodičov.

Cieľová skupina: deti ZŠ

Podporovať a dlhodobo sledovať prirodzenú integráciu detí v základných školách.

Cieľová skupina: ZŠ a iné inštitúcie

Aktívne spolupracovať so ZŠ pri zápisoch do 1.ročníka, poskytovať predškolskú prípravu aj deťom viac ako 6 ročným, ktorým ZŠ vydala odklad školskej dochádzky.

Informácie o zápisoch poskytovať aj ostatnej rómskej verejnosti .

Spolupracovať s inými inštitúciami.

Cieľová skupina: učiteľky MŠ a pracovníci komunitných centier

Rozširovať program do iných predškolských zariadení, vzdelávať učiteľky.

1.2 Prehľad jednotlivých zariadení

V roku 1993 sme po oslovení Nadácie pre rómske deti a založili v Prešove predškolské zariadenie pre rómske deti vo veku 5-7 rokov. Zariadenie navštevovali deti s rôznych častí mesta: Tarasa Ševčenka, Sabinovská, Majakovského, Slovenská.

Po úspešnom naštartovaní sme po roku 1993 so zámerom pomôcť deťom aj v iných lokalitách, založili ďalšie zariadenia podobného typu:

v Žehni,

v Jarovniciach,

vo Veľkom Šariši ,

v Sabinove,

v Solivare.

Zariadenia navštevovali deti predškolského veku aj so svojimi rodičmi. Podľa podmienok a špecifickosti prostredia (išlo o deti prevažne z rómskych osád) mali rôzny charakter a denný poriadok detí v nich bol odlišný.

Predškolské zariadenie v Prešove: pozostávalo s dvoch menších miestností a šatne. Najvyšší počet zapísaných detí bol v škol. roku 1999/2000: 42.

Deti sme rozdelili do dvoch skupín: 1. skupina (9,00 hod.-11,00 hod.)

2. skupina (11,00 hod.-13,00 hod.)

Rodičia boli prítomní na edukačnom procese ako pozorovatelia, ale aj ako pomocníci. Od roku 1996 pracovala v zariadení rómska asistentka. Učiteľky sa venovali aj deťom ZŠ. Dvakrát týždenne prichádzali deti na doučovanie, ktoré od roku 1997 viedla profesionálna učiteľka ZŠ. Jedenkrát do týždňa sme sa s deťmi venovali záujmovej činnosti v klube. V súčasnosti je predškolské zariadenie Nadácie pre rómske dieťa súčasťou MŠ na Sabinovskej ulici v Prešove, kde úspešne rozvíjame aj integráciu rómskych detí medzi deti nerómske.

Predškolské zariadenie v Žehni: v budove bývalej MŠ: dve miestnosti, šatňa, umyvárka. Najvyšší počet zapísaných detí bol v škol. roku 1994/95: 30.

Deti sme rozdelili do skupín: 1. skupina (8,00 hod.-11,00 hod.)
2. skupina (10,00 hod.-12,30 hod.)

Keďže v tejto dobe v dedine nebola MŠ, naše predškolské zariadenie navštevovalo okrem rómskych detí aj 6 nerómskych detí. Po roku existencie nášho zariadenia, bola v obci zrušená Špeciálna základná škola, ktorú do toho času navštevovali rómske deti. Na výchovno-vzdelávacom procese boli prítomné aj niektoré matky, ktoré sa okrem pozorovania detí venovali ručným prácam. Do predkresľovania vzorov pre vyšívanie matiek, bol aktívne zapojený aj jeden otec. Od 13.00 hod. sa učiteľka venovala práci s deťmi školského veku. Dvakrát do týždňa prichádzali deti 1. ročníka na doučovanie a jedenkrát týždenne deti do klubu, v ktorom sa s nimi učiteľka venovala záujmovej činnosti.

V zariadení pracovala od začiatku nepretržite rómska asistentka pochádzajúca priamo s osady. Personál, ktorý tvorila učiteľka a asistentka, zostal v pôvodnom zložení do súčasnosti nezmenený.

Nadačné predškolské zariadenie sa stalo v roku 2003 súčasťou MŠ Žehňa.

Predškolské zariadenie v Jarovniciach: sa nachádzalo v budove vtedy plne obsadenej MŠ. Edukačnú činnosť sme prevádzali v jeden malej miestnosti 2 hodiny denne. Pre nevhodné priestory sme našu činnosť po roku prerušili. Zariadenie navštevovalo 20 detí so svojimi matkami.

Predškolské zariadenie vo Veľkom Šariši: sa nachádzalo v priestoroch MŠ, ktorá nám pre našu činnosť poskytla celý pavilón: dve veľké miestnosti, šatňa, umyvárka, kuchynka. MŠ poskytla pre naše deti polievku, ktorú si rodičia platili. Edukačná činnosť s deťmi prebiehala v čase od 8,30 hod. do 12,00 hod. Do zariadenia prichádzali matky aj s mladšími súrodencami v predškolskom veku, ktorými boli častokrát aj malí kojenci. Nakoľko budova MŠ vo Veľkom Šariši je od rómskej osady značne vzdialená, naše zariadenie navštevovalo iba 15 detí, a preto sme ho po 2 rokoch pre nepravidelnú dochádzku detí zrušili.

Predškolské zariadenie v Sabinove: sa nachádzalo v priestoroch kultúrneho osvetového strediska. Miestnosť, v ktorej prebiehala v dopoludňajších hodinách činnosť s deťmi, slúžila v popoludňajších hodinách pre iné účely kultúrneho strediska. Pre nevhodnosť prostredia sme po necelom roku predškolské zariadenie zrušili.

Predškolské zariadenie v Solivare: sme založili v školskom roku 1994/95. Nachádzalo sa v starej budove bývalej MŠ. Navštevovali ho deti a ich rodičia s osady Pod Hrádkom v čase od 9.00 hod. do 13.00 hod. Najvyšší počet zapísaných detí bol 24.

Aj tu prichádzali rodičia s deťmi rôzneho veku. V jednej miestnosti pracovala učiteľka s deťmi 5-6 ročnými a v druhej miestnosti matky deťom pripravovali desiatu a varili polievku. Pritom sa starali o mladšie deti, ktoré tu podľa potreby aj spali. Za upratovanie a prípravu

jedla zodpovedala jedna z matiek, ktorá bola za svoju prácu platená nadáciou. Aj v tomto zariadení sa učiteľka venovala deťom školského veku a to formou klubovej činnosti dvakrát týždenne.

1.3 Prezentácia záverečnej správy o výsledkoch výchovno-vzdelávacej práce Vzdelávacích centier v Prešove, Solivare a Žehni

V roku 2001 bol uskutočnený výskum výsledkov práce nadačného predškolského zariadenia pod názvom Edukačné efekty vzdelávacích centier na východnom Slovensku. Výskum realizovali a spracovali Doc. PhDr. Zita Buďuríková, CSc. a PaedDr. Alica Petrasová, PhD. Správa Edukačné efekty Vzdelávacích centier na východnom Slovensku prezentovala výsledky výchovno-vzdelávacej práce troch vzdelávacích centier na miestach s vysokou koncentráciou rómskeho obyvateľstva. Predkladáme obsah a závery správy:

a) Charakteristika vzdelávacích centier na východnom Slovensku

b) Priebeh a výsledky testu Orientačná skúška pripravenosti na školu

Záver:

Rómske deti, ktoré navštevovali vzdelávacie centrá, dosiahli v porovnaní s kontrolnou skupinou rómskych detí lepšie výsledky vo všetkých 4 oblastiach (subtestoch), na ktoré sa test orientuje a sú štatisticky významne lepšie pripravené na vstup do školy

c) Priebeh a výsledky testu Skúška vedomostí predškolských detí

Záver:

Výsledky úrovne vedomostí rómskych detí navštevujúcich pred príchodom do ZŠ vzdelávacie centrum boli lepšie, ako výsledky rómskych detí, ktoré nenavštevovali žiadne predškolské zariadenie.

d) Výsledky zisťovania učebných výsledkov žiakov

Záver:

Spolupráca vzdelávacieho centra a rodiny môže byť jednou z možností vytvorenia podmienok na zmenu pozitívnych postojov rómskych rodičov k vzdelávaniu. Je potrebné si ale uvedomiť, že do tohto procesu musí byť neskôr zapojená aj škola, ktorú dieťa navštevuje a ostatná majoritná spoločnosť, ktorou je rómske dieťa obklopené. Ukazuje sa, že hlavnou podmienkou školskej úspešnosti rómskych žiakov je práve uvedomovanie si dôležitosti vzdelania ako predpokladu úspešnej socializácie a uplatnenia sa na trhu práce.

e) Výsledky pozorovania a rozhovorov so žiakmi 1. – 3. ročníka základných škôl

Záver:

Táto časť výskumu potvrdila, že tie rómske deti, ktoré navštevovali vzdelávacie centrá mali na začiatku školskej dochádzky lepšiu východiskovú situáciu. Keďže lepšie ovládali slovenský jazyk, mali osvojené základné návyky správania, hygienické a kultúrne návyky a v neposlednom rade boli aj z hľadiska školských požiadaviek na intelektuálny výkon žiaka lepšie pripravení, učitelia aj spolužiaci ich skôr akceptovali ako ostatných rómskych žiakov, ktorí majú viac problémov v adaptácii na školu a nedokážu sa s nimi primeraným spôsobom vyrovnáť.

f) Priebeh a výsledky školskej dochádzky žiakov

Záver:

Systematická spolupráca vzdelávacieho centra a rómskych rodín sa odzrkadlila na školskej dochádzke ich detí v pozitívnom smere.

g) Vyhodnotenie výskumu dotazníka pre učiteľov na 1. stupni základných škôl

Záver:

Analýzou odpovedí učiteľov na jednotlivé otázky dotazníka sa konštatovalo, že premietnutie nových požiadaviek do školskej praxe si vyžaduje:

- Zlepšenie spolupráce medzi pracovníkmi vzdelávacích centier a učiteľmi škôl, ako aj zviditeľnenie práce a poslania vzdelávacích centier.
- Spoločenskú nutnosť predškolskej prípravy rómskych detí (aspoň 2 roky). Z odpovedí učiteľov vyplynulo, že vnímajú rozdiely medzi školskou pripravenosťou rómskych detí, ktoré navštevovali vzdelávacie centrum oproti tým, ktorí neabsolvovali žiadnu prípravu pred vstupom do 1. ročníka. Tento rozdiel sa týkali všetkých sledovaných oblastí - intelektuálny i sociálny rozvoj, vývin reči, správanie a poznanie vlastnej a väčšinovej kultúry.
- Dôležitosť uvedomovania si špecifik a osobitostí prístupu vyučujúcich pri riešení problémov rómskych žiakov. Rómski žiaci žijú dvojakým spôsobom. Doma sú rovnocennými partnermi, kým v škole sa často stretávajú s odmietnutím a ponížovaním. Požaduje sa od nich také správanie, ktoré vo svojom spoločenstve nepoznajú. Učiteľ by mal v školskej praxi zohľadňovať ich spôsob života a uplatňovať netradičné, ale v konečnom dôsledku efektívne spôsoby pedagogického riadenia. Je potrebné vytvárať im také podmienky, ktoré im umožnia v činnosti prežiť a precítiť napr. pochvalu za dobré správanie, uznanie za zapojenie do skupinových hier a pod. Je na zamyslenie, že učitelia, porovnávajúc problémy a ťažkosti medzi rómskymi deťmi, ktorí navštevovali vzdelávacie centrum a tými, ktorí prichádzajú do školy „z domu“, vnímajú veľké očakávania rodičov detí „z centra“, ako problém.
- Pri realizácii zmien v procese výučby rómskych žiakov vychádzať z uvedomovania si príčin ich školskej neúspešnosti, akými napr. sú: nedostatočná slovná zásoba, nepoznanie vyučovacieho jazyka, odlišná komunikácia a pod. Učitelia by mali okrem pochvál, individuálneho prístupu, uplatňovania skupinovej práce, redukcie obsahu učebných osnov, využívania didaktických hier, aktivizujúcich metód, učebných pomôcok a doučovaniu, venovať pozornosť aj napr.: motivačnej fáze vyučovacej hodiny, aktualizovanému a zážitkovému učeniu (vyberať témy, ktoré sú deťom známe a primerané ich veku), využívať nácvik krátkych básní, riekaniek, hádaniek, pesničiek, umožniť deťom vyjadrovať sa aj ináč ako slovom - pohybom, tancom, mimikou, gestikuláciou, prispôsobiť pracovné tempo, a pod.
- Zamerať sa na zvyšovanie spolupráce medzi učiteľmi a rodičmi, zvlášť rodičmi rómskych žiakov. Z odpovedí učiteľov bolo zrejmé, že spoluprácu s rodinou rómskych žiakov zužujú len na individuálne pohovory a nevyužívajú ani otvorenosť k spolupráci tých rodičov žiakov, ktorí navštevovali vzdelávacie centrum a sú na túto spoluprácu zvyknutí. Bolo by potrebné a aj užitočné, zapájať do mimotriednej a mimoškolskej činnosti rodičov rómskych detí, čo by zároveň mohlo viesť aj k mobilizácii ich záujmu o výchovu a vzdelávanie.
- Viac sa zaujímať o projekty, ktoré sú orientované na výchovu a vzdelávanie rómskych detí, hlavne o tie, ktoré plne rešpektujú ich špecifiká a ponúkajú programy alternatívnej edukácie s upraveným obsahom a organizáciou.
- Pri utváraní samostatných rómskych tried zvážiť ich prínos pre žiakov a spoločenský dopad a rešpektovať pranie rodičov, aby ich deti navštevovali integrované triedy.

2 Partnerstvo rodiny a školy

2.1 Formy spolupráce s rodinou a komunitou

Alvy (In: Kovářová – Petrasová, 2003) tvrdí, že nik na svete nie je schopný ovplyvniť život a budúcnosť detí tak, ako jeho rodičia. Oni sú najlepšimi učiteľmi svojich detí. Spôsob, ako s nimi zaobchádzajú, a príklady, ktoré im dávajú, ich učia o tom, aký je život. Bez ohľadu na to, aké staré sú deti, v rodičovstve je skutočná sila. Ak táto sila nie je využitá, alebo ak je zneužitá, deti sa môžu cítiť bezcenné, môže im chýbať istota a nemusia byť schopné učiť sa a dosahovať výsledky. Potom ich prístup a správanie budú nasmerované proti ich vzdelávaniu a úspešnému zvládaniu životných situácií. Deti sú sústavne aj pod inými vplyvmi, ktoré ich formujú. Rodičia však môžu vplývať na to, ako ostatné sily budú ovplyvňovať ich deti. Môžu im pomôcť chápať a posúdiť ľudí, ktorých stretávajú. Môžu ich viesť k tomu, aby analyzovali to, čo vidia v televízii a čítajú v časopisoch. No najviac zo všetkého im môžu pomôcť s druhým najdôležitejším vplyvom v ich živote – so školou.

Predpokladom úspešného pôsobenia na deti je spolupráca a partnerstvo s rodinou a komunitou, ktorej účasť posilňuje výchovný vplyv predškolského zariadenia. Uvedomujeme si, že deti sú vychovávané v rodinách a vplýva na ne všetko, čo sa v rodine deje. Učiteľky musia poznať životný i výchovný štýl rodiny, k čomu inklinujú deti aj ich rodičia. Na deti však nepôsobia iba ich rodičia, ale aj ostatní príbuzní, ktorí v rodine žijú. Obzvlášť v rómskych rodinách, ktoré sú početnejšie a v jednej domácnosti žije aj viac rodín. Učiteľky teda spolupracujú so všetkými, ktorí majú k dieťaťu blízky vzťah. Základom dobrej spolupráce rodiny a školy sú dobré vzťahy a komunikácia. Prvoradou úlohou materskej školy je, aby rodičia pochopili dôležitosť vzdelávania ich detí už od predškolského veku.

Učiteľia musia prevziať iniciatívu do svojich rúk a naučiť sa, ako s tou-ktorou rodinou pracovať v prospech dieťaťa. Učiteľia a asistenti učiteľov si budú musieť pre prácu s rodinami osvojiť kultivované komunikačné zručnosti a zvoliť konkrétny postup či stratégiu pre zapájanie rodičov do vyučovacieho procesu v triedach. Zaangažovanosť rodín predstavuje časť prebiehajúceho procesu. Vzťah rodiča a učiteľa sa postupne formuje a vyvíja. Vedomosti rodičov sa obohacujú, schopnosti pedagogického zboru sa zdokonaľujú a vytvárajú sa stále nové prepojenia. Vzhľadom na rôznorodosť rodín, treba zvoliť rozmanité stratégie a individuálny prístup ku každej z nich. Učiteľia a asistenti učiteľov môžu rozvíjať a podporovať zaangažovanosť rodiny citlivým prístupom, akceptujúcim rozdielnosť jednotlivých rodín. Táto citlivosť sa môže vyvinúť na základe dôkladného poznania každého rodiča. Budovanie na objavených schopnostiach a prednostiach je základom úspechu rodičov.

Existuje mnoho dôvodov na rozvoj partnerstva medzi školou, rodinou a komunitou. Partnerstvo môže mať pozitívny vplyv na zefektívnenie kvality výchovno-vzdelávacieho procesu, školskej klímy, poskytovaných služieb a podpory rodinám, rodičovských funkcií, vzájomných kontaktov medzi rodinou, školou a komunitou, ako aj na pedagogickú prácu učiteľov. Najhlavnejší dôvod pre spomínané partnerstvo je pomoc deťom pri dosahovaní úspechov v škole a v ďalšom živote.

2.1.1 Model partnerstva medzi školou, rodinou a komunitou

V našom programe sme aplikovali model partnerstva medzi školou, rodinou a komunitou, ktorý umiestňuje dieťa do svojho streda. Partnerstvo medzi školou, rodinou a komunitou však nemôže jednoducho vyprodukovať úspešného žiaka. Výsledkom tohto

partnerstva sú skôr aktivity, ktoré projektujú spôsoby zapájania, vedenia, podnecovania a motivovania žiakov k vlastnému úsiliu o dosiahnutie úspechu. Deti sú pre svojich rodičov veľmi často hlavným zdrojom informácií o škole. V dobrom programe partnerstva učitelia pomáhajú svojim žiakom porozumieť a uskutočňovať tradičnú komunikáciu s rodinami (napr. doručujú rôzne informačné materiály a spravodaje), ako aj nové formy komunikácie (napr. interakcia s rodinou pri príprave domácich úloh, prípadne účasťou na spoločných stretnutiach rodič – učiteľ – dieťa). Prostredníctvom zhromažďovania informácií o úlohe detí pri vytváraní partnerstva sme dospeli k úplnejšiemu porozumeniu, ako musia školy, rodiny a komunita pracovať pri vytváraní šancí na úspech detí.

Predstavujeme Epsteinovej štruktúru šiestich typov zaangažovania (Epstein, 1995), ktorú sme v modifikovanej podobe aplikovali v našom programe. Každý z uvedených typov zahŕňa aj rôzne ukážky a odporúčania praktických činností. Každá materská škola môže využiť uvedený model ako určitý návod, podľa ktorého si sama stanoví vlastný výber činností a aktivít na dosiahnutie ňou vytýčených cieľov uspokojovania potrieb žiakov a ich rodín. Pozitívne výsledky vo vzťahu k učiteľom nemožno očakávať iba v podobe kvalitnejších stretnutí s rodičmi či zlepšenej komunikácii medzi školou a rodinou, ale i v lepšom pochopení rodiny, v nových prístupoch k ponímaniu funkcií domácej prípravy i v ďalších možných kontaktoch s rodinou a komunitou. Cieľom spolupráce vzdelávacích centier so základnými školami je informovať učiteľov základných škôl o zameraní centra, jeho špecifikách a deťoch, ktoré budú vyučovať. Zároveň učiteľky z centier sledujú, ako sa ich „absolventi“ adaptujú na školu, ako prosperujú, prípadne akú pomoc, či podporu potrebujú. Učiteľky z centier môžu v niektorých školách priamo pozorovať svojich bývalých zverencov na vyučovaní a získať tak bezprostrednú spätnú väzbu a informácie pre svoju prax, o tom, čomu treba pri práci s deťmi venovať väčšiu pozornosť.

Tabuľka 1

Epsteinovej štruktúra šiestich typov zaangažovania, praktické ukážky a odporúčania

1. typ Rodičovstvo	2. typ Komunikácia	3. typ Dobrovoľníctvo	4. typ Učenie sa doma	5. typ Rozhodovanie	6. typ Spolupráca s komunitou
Pomoc všetkým rodinám pri vytváraní rodinného prostredia podporujúceho deti v úlohe žiaka.	Vytváranie efektívnych foriem komunikácie smerom k škole – rodine a naopak, o programe školy a pokrokoch detí.	Získavanie a organizovanie pomoci a podpory rodičov.	Poskytovanie informácií a nápadov rodinám, ako pomáhať deťom v ich domácej príprave, v rozhodovaní a plánovaní.	Zainteresovaní rodičov do rozhodovacích procesov v škole, vytváranie reprezentácie rodičov.	Identifikácia a integrovanie zdrojov a služieb komunity na podporu programov školy, fungovania rodín a učenia a rozvoja dieťaťa.
Praktické ukážky	Praktické ukážky	Praktické ukážky	Praktické ukážky	Praktické ukážky	Praktické ukážky
Návrhy, ako vytvárať podmienky na podporu učenia sa v rodine.	Individuálny pohovor s každým rodičom najmenej raz do roka, ďalšie	Program dobrovoľníckej pomoci v škole či triede s cieľom pomôcť učiteľom, vedeniu školy,	Informácie rodičom o zručnostiach žiakov v jednotlivých obdobiach vývinu.	Aktívna rodičovská organizácia, poradný zbor, výbory a pod. Organizácie	Informácie pre rodiny o možnostiach podpory komunity v oblasti zdravia, kultúry,

<p>Workshopy, videá, telefonické odkazy týkajúce sa plnenia rodičovských povinností a výchovy detí každého veku.</p> <p>Vzdelávanie rodičov, výcviky a kurzy.</p> <p>Podporné programy rodičov v kvalite zdravia, výživy a iných služieb.</p> <p>Návštevy v rodinách v dobe prechodu dieťaťa na vyšší stupeň školy.</p> <p>Účasť na spoločných stretnutiach s cieľom lepšie porozumieť potrebám školy a rodiny.</p>	<p>stretnutie vtedy, keď je to potrebné.</p> <p>Jasné informácie o možnostiach výberu škôl, programov, kurzov a iných aktivít.</p> <p>Informácie o programe výchovy a vzdelávania, reformách a zmenách v škole.</p>	<p>deťom aj iným rodičom.</p> <p>Rodičovská miestnosť alebo centrum pre prácu dobrovoľníkov, ich stretnutia a prístup k existujúcim zdrojom.</p> <p>Diagram telefonickej siete rodičov i ďalších štruktúr, poskytovaných rodinám ako zdroj potrebných informácií.</p> <p>Rodičovský dozor na zabezpečenie bezpečnosti a funkčnosti školských programov.</p>	<p>Informácie o požiadavkách na domácu prípravu žiakov a o tom, ako monitorovať a diskutovať o školskej práci detí doma.</p> <p>Pravidelné rozvrhy domácich úloh, ktoré si vyžadujú diskusiu a pomoc rodín.</p> <p>Kalendár aktivít pre žiakov a rodičov doma.</p> <p>Vzdelávacie aktivity v priebehu letných prázdnin.</p> <p>Participácie rodičov na vytváraní výchovných a vzdelávacích cieľov a na plánovaní práce.</p>	<p>a výbory na regionálnej úrovni na skvalitnenie života a fungovania rodín a komunit.</p> <p>Informácie o voľbách na školskej a miestnej úrovni pre školu.</p> <p>Sieť spájajúca všetky rodiny s reprezentantmi i organizácie rodičov.</p>	<p>rekreácie, sociálnej odkázanosti a o ďalších službách a programoch.</p> <p>Informácie o komunitných programoch na rozvoj kvality vzdelania a talentov, vrátane letných programov pre žiakov.</p> <p>Integrácia poskytovaných služieb formou partnerstva medzi školami, občanmi, inštitúciami, kultúrnymi a zdravotníckymi zariadeniami, rekreačnými agentúrami i obchodnou sférou.</p> <p>Služby poskytované žiakmi, rodičmi a školami pre komunitu (zber odpadu, kultúrne programy, divadlá, starostlivosť o starých ľudí a pod.). Participácia absolventov materskej školy.</p>
Odporúčania	Odporúčania	Odporúčania	Odporúčania	Odporúčania	Odporúčania
Pravidelné mesačné vyhodnocovanie dochádzky detí je ocenením pre rodičov.	Z prvého kontaktu s rodinou sa môže učiteľka veľa dozvedieť. Okrem	Každý rodič má právo byť priamym pozorovateľom činností, ktoré sa s deťmi vykonávajú.	Jednu z overených metód spolupráce s rodinou sú aj domáce úlohy, ktoré deti		Veľkú pozornosť venujeme zápisom do 1. ročníka ZŠ. V našej oblasti, ešte stále nie je samozrejmosťou,

<p>Pozitívne vplývajú aj výstavky detských prác, fotodokumentácií z rôznych podujatí, uverejňovanie detských prác v časopisoch, spoločné divadelné predstavenia, návštevy kultúrnych podujatí.</p>	<p>úrovne bývania, počte členov v domácnosti, môže zistiť, aké sú názory rodičov na potrebu vzdelávania detí už od útleho veku. Sú rodiny, pre ktoré je vzdelanie na poslednom rebríčku hodnôt. Práve týmto rodičom musí učiteľka venovať zvláštnu pozornosť hlavne v začiatkoch, aby sa jej podarilo nakloniť si ich pre spoluprácu.</p>	<p>Prostredie a citlivý vzťah učiteľky sú zárukou bezproblémovej adaptácie detí na nové prostredie MŠ. Ak rodič vidí ako sa s jeho dieťaťom pracuje a aké výsledky už po veľmi krátkej dobe dieťa dosahuje, je to väčšinou dostatočný motív k tomu, aby dieťa do materskej školy pravidelne privádzal.</p>	<p>v materskej škole dostávajú a doma ich spoločne s rodičmi plnia. Je to väčšinou pracovný list, ktorým si dieťa utvrdzuje získané vedomosti. Tento spôsob spolupráce vedie rodičov k neskoršej zodpovednosti za domácu prípravu detí aj v škole. Pri tejto aktivite určite hneď v začiatkoch pravidlá možnosti zasahovania do detskej práce. Veľa rodičov má tendenciu nielen dieťaťu pomáhať, ale aj celú prácu urobiť za nich. Vyplýva to aj zo všeobecného postoja rómov k deťom. Nevedú ich k samostatnosti v sebaobslužbe ani v iných činnostiach v snahe „aby výsledok dopadol čo najlepšie a bol aj ich „vizitkou“.</p>	<p>že na zápis do ZŠ príde rodič s dieťaťom v určenom termíne, t. j. v januári. Táto informácia je dostupná väčšinou rodičom, ktorí už majú deti v ZŠ, odprezdávajú ich tam, a tak si prečítajú vyvesené informácie na budove školy.</p>
<p>Pravidelné samostatné stretnutia učiteliek s rodičmi ich pripravujú k záujmu o rodičovské združenia v ZŠ. Tieto stretnutia by mali mať neformálny charakter, mali by byť zamerané na témy, o ktoré majú rodičia záujem. Napr. stretnutie s detským pediatrom, psychológom, gynekologičkou. Otázky pre odborníka by mohli byť aj písomné a anonymné. Hlavným zámerom takýchto stretnutí je rozvoj osobnosti rodiča a dobrých vzájomných</p>	<p>Na návštevy v rodinách nadväzuje zápis detí už v predškolskom zariadení, do ktorého rodič s dieťaťom na pozvanie učiteľky prichádza. Samotný deň zápisu je pre obe strany veľmi dôležitý. Pre rodiča a jeho dieťa je to väčšinou prvý kontakt s inou výchovnou inštitúciou</p>		<p>Doučovanie absolventov MŠ: na žiadosť rodičov, ale aj niektorých</p>	<p>Pripravte informačné letáky o zápisoch kedy začínajú, ktoré doklady rodičia potrebujú a pre ktoré deti je zápis povinný. Distribuuje ich buď prostredníctvom starších detí, asistentky, osobne, alebo odboru sociálnych vecí. Zápis do MŠ uskutočňujeme výlučne posledné augustové týždne, ináč sa môže stať, že rodičia deti do škôlky zapíšu, ale do septembra sa buď zmení ich presvedčenie dať deti do MŠ, alebo sa zmení ich bydlisko. Do rómovských lokalít za účelom zápisu detí vstupujte s dobrou náladou, aby vďaka vášmu správaniu rodičia</p>

vzťahov.	ako je rodina. Pre niektoré deti dokonca aj prvý kontakt s hračkou, farbičkami... Na prvom stretnutí oboznámi učiteľka rodiča s pravidlami zariadenia, svoj súhlas s ich dodržiavaním vyjadrí rodič podpisom na záväznej prihláške.	učiteľov sme sa začali venovať týmto deťom v popoludňajších hodinách a doučovali sme ich. Záujem o doučovanie bol však taký veľký, že sme ponúkli viesť toto doučovanie vybranej učiteľke ZŠ. Tá do nášho zariadenia prichádzala 2 krát týždenne a doučovala žiakov 1-6 ročníka.	vedeli, že vám na ich deťoch záleží a že sa o nich v MŠ dobre postaráte. Najideálnejší čas návštev v rodinách je okolo 11,00 hod. Organizovanie priebežného vzdelávania pre učiteľky a pracovníkov komunitných centier a asistentov učiteľov.
----------	--	---	--

Tabuľka 2
Úlohy a redefinície šiestich typov zaangažovanosti

1. typ Rodičovstvo	2. typ Komunikácia	3. typ Dobrovoľníctvo	4. typ Učenie sa doma	5. typ Rozhodovanie	6. typ Spolupráca s komunitou
Úloha	Úloha	Úloha	Úloha	Úloha	Úloha
Poskytovať informácie všetkým rodinám, ktoré o ne majú záujem, a nielen tým, ktoré sa zúčastňujú na workshopoch či stretnutiach v škole. Umožniť rodinám, aby poskytli informácie škole o rodinnej	Kontrolovať pripravenosť, zrozumiteľnosť, formu a frekvenciu všetkých tlačených aj iných informačných materiálov. Brať do úvahy rodičov, ktorí nehovoria dobre po slovensky, nečítajú dobre, prípadne potrebujú tlač	Získavať dobrovoľníkov v širokom meradle, a tak dávať rodinám najavo, že ich talent a čas sú vítané. Vytvoriť flexibilný rozvrh účasti dobrovoľníkov schôdzí a podujatí, ktorý umožní účasť čo najväčšieho počtu rodičov.	Vytvárať a organizovať pravidelný rozvrh interaktívnych domácich úloh. Koordinovať domáce úlohy smerujúce k spolupráci s rodinou. Zainteresovať rodiny do všetkých vážnych rozhodnutí, týkajúcich sa	Zapájať do práce školy všetkých rodičov. Ponúkať výcviky umožňujúce reprezentantom rodičov poskytovať služby ostatným rodinám.	Riešiť plošné problémy týkajúce sa zodpovednosti, prostriedkov, pracovníkov a miest na realizáciu aktivít vzájomnej spolupráce. Informovať rodiny o komunitných programoch pre ich deti, ako sú napríklad

<p>kultúre, rodinnom zázemí a o schopnostiach a potrebách detí.</p> <p>Zabezpečiť, aby všetky informácie pre rodiny a od rodín boli jasné, využiteľné a orientované na úspešnosť detí v škole.</p>	<p>s veľkým typom písma.</p> <p>Kontrolovať kvalitu komunikačných prostriedkov.</p> <p>Ustanoviť jasné obojsmerné komunikačné kanály.</p>	<p>Organizovať prácu dobrovoľníkov, poskytovať výcviky, zosúladiť čas a schopnosti s potrebami školy, učiteľov a detí a poznať najproduktívnejšie možnosti účasti dobrovoľníkov.</p>	<p>učebného plánu.</p>		<p>program doučovania, tútorstva, prípadne profesijného partnerstva.</p> <p>Zabezpečiť rovnosť príležitostí pre žiakov a ich rodiny, zúčastňovať sa na komunitných programoch, prípadne získať poskytované služby. Prepájať možnosti komunity s cieľmi školy.</p>
Redefinície	Redefinície	Redefinície	Redefinície	Redefinície	Redefinície
<p>„Workshop“ znamená viac než len obyčajné stretnutie na určitú tému, ktoré sa uskutočňuje v budove školy v určitom čase. Znamená to aj tvorbu určitých informácií na tému prístupnú v rozmanitých formách, ktoré možno sledovať, počúvať či čítať kedykoľvek a kdekoľvek</p>	<p>„Komunikácia o školských programoch a pokroku žiakov“ znamená dvojsmerné, trojsmerné či viacsmerne komunikačné kanály, ktoré prepájajú školy, rodiny, žiakov a komunity.</p>	<p>„Dobrovoľník“ je každý, kto podporuje školu a jej ciele, výchovu a vzdelávanie žiakov akýmkoľvek spôsobom, na akomkoľvek mieste a v ktoromkoľvek čase, nielen počas vyučovania a v samotnej škole.</p>	<p>„Domáca úloha“ neznamená iba samostatnú prácu, ale aj interaktívne činnosti realizované doma spoločne s inými alebo v rámci komunity. Tieto činnosti spájajú školu s reálnym životom. „Pomoc doma“ znamená podnecovanie, počúvanie, reagovanie, pochvaly, vedenie, monitorovanie a diskutovanie, nie samotné vyučovanie.</p>	<p>„Prijímanie rozhodnutí“ znamená proces partnerstva, spoločného pohľadu a spoločného postupu pri realizácii spoločných cieľov a nie iba zápas medzi konfliktnými návrhmi. „Reprezentant“ rodičov je skutočným predstaviteľom s určitými možnosťami, podporou zo strany ostatných rodičov.</p>	<p>„Komunita“ neznamená iba spoločnosť najbližších susedov z miesta žiakovho bydliska či z miesta, kde sa nachádza škola. „Komunitu“ tvoria všetci, ktorí sa zaujímajú o výchovu a vzdelávanie.</p>

Tabuľka 3

Očakávané výsledky uplatňovania šiestich typov zaangažovanosti pre žiakov, rodičov a učiteľov

1. typ Rodičovstvo	2. typ Komunikácia	3. typ Dobrovoľníctvo	4. typ Učenie sa doma	5. typ Rozhodovanie	6. typ Spolupráca s komunitou
Výsledky pre žiakov	Výsledky pre žiakov	Výsledky pre žiakov	Výsledky pre žiakov	Výsledky pre žiakov	Výsledky pre žiakov
<p>Vedomie kontroly zo strany rodiny; rešpektovanie rodičov.</p> <p>Pozitívne osobnostné kvality, zvyky, presvedčenia a hodnoty akceptované v rodinách.</p> <p>Proporcionálne rozdelený čas venovaný drobným domácim prácam, iným aktivitám a domácim úlohám.</p> <p>Vedomie dôležitosti školy.</p>	<p>Vedomie vlastného pokroku a potrebného úsilia vynaloženého na udržanie či zlepšenie školských výsledkov. Pochopenie zmyslu primeraného správania sa v škole, dobrej školskej dochádzky a ďalších oblastí správania sa ako žiaka.</p>	<p>Zručnosti potrebné na komunikáciu s dospelými.</p> <p>Rozvoj zručností poskytovaných v doučovacích programoch a zo spolupráce s dobrovoľníkmi v škole.</p>	<p>Zvýšenie zručností, schopností a výsledkov závislých od školskej práce i domácej prípravy.</p> <p>Pravidelné vypracovanie domácich úloh.</p> <p>Pozitívne postoje k školskej práci.</p> <p>Pohľad na učiteľov ako na rodičov a na rodičov ako na učiteľov.</p>	<p>Vedomie zastúpenia rodiny v rozhodovacom procese v škole.</p>	<p>Skvalitnenie zručností a schopností dosiahnuté skúsenosťami získanými z obsahu učiva i z mimoškolských aktivít.</p>
Výsledky pre rodičov	Výsledky pre rodičov	Výsledky pre rodičov	Výsledky pre rodičov	Výsledky pre rodičov	Výsledky pre rodičov
<p>Pochopenie dôverného charakteru rodičovskej starostlivosti venovanej výchove detí a mládeže a pre potrebu zmien, ktoré treba v domácnosti vykonať v súvislosti s učením detí.</p>	<p>Pochopenie charakteru a zmyslu výchovno-vzdelávacieho poslania školy.</p> <p>Monitorovanie a uvedomenie si pokrokov vlastného dieťaťa.</p> <p>Efektívne reagovanie na školské</p>	<p>Porozumenie pre prácu učiteľa, zvyšovanie kvality školského prostredia, prenášanie školských činností domov.</p> <p>Nárast sebavedomia na základe práce v škole</p>	<p>Poznatky o tom, ako dieťa podporovať, podnecovať a pomáhať mu.</p> <p>Diskusie o škole, vyučovaní a domácich úlohách.</p> <p>Ocenenie schopností vyučovať</p>	<p>Vplyv na charakter školy, ktorý sa odráža na úrovni vzdelávania detí.</p> <p>Pocit spolupatričnosti ku škole.</p> <p>Vedomie o dôležitosti hlasu rodičov v rozhodova-</p>	<p>Poznanie a využitie miestnych zdrojov rodinami a deťmi v záujme skvalitňovania zručností a schopností, alebo na dosiahnutie poskytovaných potrebných služieb.</p>

Uvedenie si náročnosti a problémov, ktoré prináša rodičovská starostlivosť. Pocit podpory zo strany školy a ostatných rodičov.	problémy dieťaťa. Interakcie s učiteľmi a ľahká komunikácia so školou a jej vyučujúcimi.	a s deťmi. Kroky vedúce k zlepšeniu vlastného sebazvdelávania. Vedomie, že rodičia sú v škole vítaní a oceňovaní. Nadobudnutie špecifických zručností potrebných pre dobrovoľnícku prácu.	a učiteľ. Uvedenie si úlohy dieťaťa ako žiaka.	cích procesoch v škole. Spoločné skúsenosti a kontakty s ostatnými rodinami. Poznanie vzdelávacej politiky štátu a regiónu.	Interakcie s ostatnými rodinami pri komunitných aktivitách. Uvedenie si úlohy školy v komunite a potreby komunitnej podpory školy.
Výsledky pre učiteľov	Výsledky pre učiteľov	Výsledky pre učiteľov	Výsledky pre učiteľov	Výsledky pre učiteľov	Výsledky pre učiteľov
Pochopenie rodinného, kultúrneho zázemia, záujmov, cieľov, potrieb a názorov svojich žiakov. Rešpektovanie silných stránok a vynaloženého úsilia v rodinách. Pochopenie rozmanitosti osobností svojich žiakov. Uvedenie si vlastných schopností zdieľať informácie o vývinových charakteristikách jednotlivých detí.	Uplatňovanie rôznych foriem komunikácie s rodinami a uvedenie si dôležitosti vlastných schopností zrozumiteľnej komunikácie. Ocenenie a využitie komunikačnej siete rodičov. Nadobudanie schopností, ako zistiť a porozumieť názorom rodiny na charakter vyučovania a na dosahované pokroky ich detí.	Pripravenosť na vytváranie nového partnerstva aj s tými, ktorí sa nezúčastňujú na dobrovoľníckej práci v škole. Uvedenie si schopností a záujmov rodičov týkajúcich sa ich detí a školy. Väčšia individuálna pozornosť žiakom, s využitím pomoci dobrovoľníkov.	Efektívnejšie metódy zadávania úloh na domácu prípravu. Rešpekt k časovým možnostiam rodiny. Uznanie rovnakej dôležitosti pomoci zo strany rodičov s nižším vzdelaním pri motivácii a podnecovaní učenia sa žiakov. Spokojnosť so spoluúčasťou a pomocou rodičov.	Uvedenie si dôležitosti rodičov ako faktora pri rozhodovaní o perspektívach a ďalšom rozvoji školy. Pohľad na rodičovské organizácie, ich reprezentantov a výbory ako na rovnocenných partnerov.	Uvedenie si dôležitosti komunitných zdrojov na obohatenie obsahu učiva a vyučovania. Otvorenosť a potrebná zručnosť pri využívaní partnerov na doučovanie, sponzorovanie, dobrovoľnícku prácu a iné potreby v záujme pomoci deťom a obohacovania výchovno-vzdelávacieho procesu. Chápajúci a nápomocný dôverník tých detí a rodín, ktoré potrebujú pomoc.

2.1.2 Ukážka modelu spolupráce s rodinou a asistentom učiteľa

Ponúkame Vám námety zaangažovania asistenta učiteľa na spoločných stretnutiach s rodičmi organizovaných 1-krát v mesiaci.

Časový harmonogram spolupráce s rodinou a asistentom učiteľa	
august	Príprava prostredia MŠ, návštevy v rodinách za účelom zápisu detí. <i>Významná pomoc asistenta učiteľa, ktorý pozná lokalitu v ktorej rodiny bývajú</i>
september	Spoločné stretnutie rodičov a detí v MŠ za účelom oboznámenia s prostredím, informatívne stretnutie, dohoda o dodržiavaní pravidiel dochádzky a spolupráce. <i>Asistent učiteľa počká rodičov pred budovou MŠ a zavedie ich do triedy, oboznamuje deti s hračkami pokiaľ sa učiteľky venujú rodičom.</i> Odporúčanie: v tomto období sú rodičia najviac naklonení pre spoluprácu, je potrebné to využiť pri zavedení pravidiel platenia, hygieny, dochádzky
október	Spoločné stretnutie rodičov, oboznámenie sa s prvými výsledkami práce s deťmi, prezretie portfólií detí, ocenenie pokrokov všetkých detí jednotlivo, ocenenie rodičov s najlepšou dochádzkou detí do MŠ zo strany učiteľky. <i>Asistent učiteľa spolu s dobrovoľníčkou za strany matiek, sa môže postarať o prípravu kávy, čaju, vyjadruje len pozitívne skúsenosti s deťmi aj rodičmi.</i> Odporúčanie: vzťah asistenta učiteľa a rodičov by mal byť kamarátsky, rodičia nesmú pociťovať žiadnu nadradenosť zo strany asistenta.
november	Spoločné stretnutie rodičov na tému „Zdravé deti“ s detskou lekárkou. Prevencia chrípky, ako ošetrovať choré deti... <i>Asistent učiteľa zistí otázky k témam o ktoré majú rodičia záujem, hlavne od tých rodičov, ktorí majú zábrany vo verejnom vystupovaní</i>
december	Príprava mikulášskych a vianočných osláv, príprava divadielka pre deti v spolupráci s rodičmi a asistentom učiteľa, zapojenie rodičov do prípravy mikulášskych balíčkov. <i>Pomoc asistenta učiteľa pri príprave kulís, rekvizít pre divadielko.</i>
január	Spoločné stretnutie rodičov-informácie k zápisom do 1. ročníka ZŠ, výber škôl, presné termíny. <i>Asistent učiteľa: návštevy v rodinách detí s nepravidelnou dochádzkou, distribúcia informačných letákov k zápisom</i> Odporúčanie: rodičom vysvetlite, ktoré deti sú povinné zúčastniť sa zápisu, informujte o tom, že o OŠD nerozhodujú rodičia samostatne, ale vždy s kompetentnou inštitúciou, vysvetľujte dôsledky ak rodičia dieťa v termíne do ZŠ nezapíšu.
február	Spoločné stretnutie rodičov, vyhodnotenie zápisov, dochádzky, príprava karnevalových masiek pre deti, seminár s lektorom na tému „Ako sa naučiť vlastnému sebaopoznaniu, ako sa dajú vylepšiť vzťahy medzi ľuďmi“. <i>Asistent- príprava materiálu pre výrobu masiek, výzdoba triedy v spolupráci s matkami, vlastné skúsenosti asistenta s medziludskými vzťahmi.</i>
marec	Mesiac čítania rodičov deťom - požičiavanie kníh, čítanie rodičov doma, niektorí rodičia môžu po príprave doma, prečítať príbeh z knihy aj v MŠ, túto aktivitu môžeme využívať v priebehu celého školského roka. <i>Asistent učiteľa - do čítania deťom v MŠ je zapojený ako prvý, aj za prítomnosti rodičov, ktorí majú záujem zúčastniť sa tejto aktivity.</i>

	Odporúčanie: oceňte vždy rodičov, ktorí sa do spoločných aktivít zapájajú. Vyveste písomné ocenenie rodičov na nástenke v šatni.
apríl	Spoločná prechádzka s deťmi a rodičmi do blízkeho lesa, pozorovanie premeny prírody, zapojenie sa do osláv Dňa Zeme, príprava programu, využitie rodičov k hudobnému doprovodu detí, verejná prezentácia podľa podmienok. <i>Asistent učiteľa- pomoc pri nácviku programu</i>
máj	Príprava Dňa matiek, spoločná oslava sviatku, seminár pre mamičky na tému „Telesná a duševná krása matiek“, -praktické ukážky <i>Asistent učiteľa- pomoc pri príprave darčiekov s deťmi, programu</i>
jún	Spoločný výlet pri príležitosti MDD, rozlúčka s predškólakmi za účasti rodičov, Seminár s lektorom na tému liečivé bylinky <i>Asistent učiteľa- vyhodnotenie spolupráce s rodinami</i>

K časovému plánu spoločných stretnutí s rodičmi, ktorý praktizujeme v našom zariadení, uvádzame aj naše skúsenosti s uplatnením asistentky učiteľky nielen na týchto stretnutiach. V našich zariadeniach bola, a je, existencia asistentky učiteľky veľmi dôležitá ako pri práci s deťmi, tak aj v komunikácii s rodinami. V priebehu niekoľkých rokov sme mali možnosť spolupracovať s niekoľkými asistentkami, ktoré prešli kurzom a získali osvedčenie pre túto prácu. Asistentky pochádzajúce z komunity, kde bývajú aj rodiny detí, boli rodičmi menej akceptované. Ak asistentka navštívila rodinu pre nepravidelnú dochádzku dieťaťa do MŠ, rodičia jej síce prisľúbili, že dieťa nasledujúci deň do MŠ príde, ale neuskutočnili to. V komunite dochádzalo k rozporom medzi týmito dvoma stranami, pretože rodiny jej pripomínali, že je jednou z nich, a teda ju nemusia akceptovať. Ak rodinu z toho istého dôvodu navštívila učiteľka, rodičia prisľub dodržali. Podobnú skúsenosť máme s rómskou asistentkou, ktorá pochádzala z prostredia, kde bývali nerómovia, obliekala sa a žila ináč ako rodiny detí. Napriek tomu mala k „naším rodičom“ veľmi dobrý vzťah, stretávala sa s nimi aj mimo svojej pracovnej doby, komunikovala s nimi aj v rómskom jazyku. Mnohé matky ju obdivovali a chceli sa jej vyrovnáť.

Z našich skúseností vyplynulo, že nemusí byť vždy výhodou, ak asistent pochádza priamo z komunity, z ktorej pochádzajú aj klienti.

2.2 Ukážka modelu činnosti asistenta pri práci s deťmi

Ponúkame Vám námety na činnosť, ktorú môže vykonávať asistent učiteľa v jednotlivých organizačných formách denného poriadku v materskej škole.

ČINNOSŤ ASISTENTA UČITEĽA V EDUKAČNOM PROCESE	
Schádzanie	Komunikácia s rodičmi, príjem detí, podľa podmienok a úrovne hygieny aj ranný filter.
Ranné hry	Individuálny prístup k deťom pri hrách. Opakovanie niektorej didaktickej aktivity z predchádzajúceho dňa, ktorú realizovala učiteľka pre skupinku detí, ktoré v ten deň v MŠ neboli (napr. pomocou obrázkov oboznámenie so zvieratkami, s ovocím, zeleninou -podľa aktuálnej témy) podľa potreby aj v rómskom jazyku.
DA	Príprava pomôcok pre jednotlivé aktivity realizované učiteľkou.

	<p>Pri praktických činnostiach individuálny prístup k deťom, ktoré si vyžadujú. Asistentka učiteľky nikdy nezasahuje do činnosti učiteľky, iba deti citlivo usmerňuje.</p> <p>V prípade potreby, na požiadanie učiteľky ,tmočí do rómskeho jazyka. Podľa vyspelosti a skúsenosti, môže asistentka po konzultácii s učiteľkou viesť niektoré aktivity samostatne pod dozorom učiteľky.</p> <p>Napr. čítanie rozprávky (vyžaduje kultivovaný jazykový prejav!)</p> <p>Výtvarné a pracovné činnosti- ukážka pred začatím práce (vyžaduje dobrý výtvarný prejav!)</p> <p>Spev piesní- obzvlášť rómskych.</p> <p>Opakovanie pohybových hier (nikdy nie nácvik).</p>
Hygiena	Asistentka učiteľky dohliada na správny postup pri umývaní.
Stolovanie	V mladšej vekovej skupine pomáha pri sebaobsluže detí.
Pobyt vonku	Pomoc pri obliekaní, obúvaní.

3 Celoročný edukačný program

3.1 Obsah celoročného edukačného programu

Obsah práce vychádza z platného Programu výchovy a vzdelávania detí v materských školách (1999). Obohatený je nielen o prvky rómskej kultúry, ale aj o systematickú prácu s rodičmi detí. Celoročný edukačný program, ktorý je vypracovaný do mesačných celkov, je zameraný na všestranný rozvoj detskej osobnosti s dôrazom na jazykovú a prosociálnu výchovu. Obohatený je o pracovné listy, ktoré učiteľka môže zaradiť v priebehu celého dňa v MŠ, ale aj ako domácu úlohu, pri ktorej predpokladá zapojenie rodičov do činnosti s deťmi. PL sú originálnym výtvorom učiteliek. V súlade s potrebami a záujmami rodín, centrá pripravujú aj vzdelávacie aktivity pre dospelých, návštevy kultúrnych podujatí, výlety.

V nadačnom období sa aktivity vzdelávacích centier rozšírili o školské kluby pre žiakov základných škôl. Záujmové kluby vytvárali podmienky na záujmové aktivity školských detí, niektoré špecifické výchovné podujatia a pomoc deťom pri zvládaní požiadaviek školy formou doučovania.

Od roku 2005 sme obsah edukačnej činnosti obohatili o integračné aktivity, ktoré nám umožňuje naša MŠ na Sabinovskej ulici. V 6-triednej MŠ sa nachádzajú dve triedy rómskych detí, v ktorých sú integrované 2 nerómske deti. V 4 triedach ktoré navštevujú nerómske deti, je integrovaných 9 rómskych detí. Deti celej materskej školy sa zúčastňujú spoločných podujatí aj v spolupráci s rodičmi.

3.2 Inovačné metódy a ich využitie

❖ Rozvíjanie počiatkovej literárnej gramotnosti rómskych detí.

Od prvých mesiacov života prichádza dieťa do kontaktu s písanou podobou jazyka. Napr. hraním sa s kockami, s abecedou, pozeraním detských obrázkových kníh s jednoduchým textom, vo výkladoch, na krabiciach s jedlom a pod. Niekoľko desaťročí je stredobodom záujmu psychológov, pedagógov, lingvistov a iných bádateľov problematika prebiehania procesu rozvoja gramotnosti dieťaťa. Ich pozornosť sa sústreďuje hlavne na osvojovanie si jej základov, resp. kedy sa to začína a čím, akú úlohu tu zohráva dospelý, poväčšine matka dieťaťa a aké sú možnosti jeho pedagogického pôsobenia. Prvým praktickým pedagogickým dôsledkom načrtnutých posunov v chápaní gramotnosti je skutočnosť, že sa čoraz viac dáva do vzťahu s predškolským vekom dieťaťa. Poukazuje sa na špecifický vývinový potenciál raných štádií ontogenézy, ktorý ak sa nerozvinie včas, neskôr sa už nemusí dať v plnej miere využiť. V odbornej literatúre sa tieto tendencie objavujú už dávnejšie a v posledných rokoch najmä pod záhlavím tzv. prirodzených postupov k rozvoju gramotnosti, koncepcie emergujúcej- spontánne sa vynárajúcej gramotnosti. Dôležitú a nezastupiteľnú úlohu v tomto procese zohráva prítomnosť bohatého literárne podnetného prostredia dieťaťa, ktoré by rešpektovalo jeho vlastnú aktívnu úlohu v zmocňovaní sa sveta písanej kultúry, ako aj snahu o zabezpečovanie prirodzených podmienok jej širokospektrálneho pôsobenia. V rokoch 2000/2001 Open Society Initiative organizovala a financovala medzinárodný výskumný projekt pod názvom: „Rómske vzdelávacie programy vo východnej a strednej Európe“. Slovenský výskumný tím (Doc. PhDr. Zita Baďuríková, CSc.-UK Bratislava, PaedDr. Alica Petrasová-PU Prešov) mal za cieľ zistiť prínos programov Vzdelávacích centier na východnom Slovensku- v Prešove, Solivare a Žehni. Z celkového

množstva získaných výsledkov výskumu nás okrem iných zaujalo následovné zistenie. V mesiaci február sa uskutočnilo interview s rodičmi rómskych detí, ktoré navštevujú Vzdelávacie centrum v Prešove, Solivare a Žehni. Rozhovor s rodičmi sa uskutočnil na začiatku kalendárneho roka, kedy sa zúčastnili zápisu svojich detí do 1. ročníka ZŠ. Na otázku: „ Čo robíte doma spoločne s dieťaťom? sa 35 respondentov vyjadrilo nasledovne: 12 respondentov: učíme sa, 9 respondentov: hráme sa, 3 respondenti: umývame riad, 2 respondenti: upratujeme byt, 2 respondenti: všetko možné. 2 respondenti: chodíme do lesa na drevo, 1 respondent: pozeráme televízor, 1 respondent: čítame si, 1 respondent: kreslíme si, 1 respondent: rozprávame sa, 1 respondent: varíme.

Len 2 respondenti (5,7%) z celkového počtu opýtaných pripisovalo rozvíjaniu literárnej gramotnosti dôležitú funkciu. Z tohto hľadiska by sa ponúkaný model mohol stať jedinečným príkladom stimulácie a rozvíjania vývinových možností detí predškolského veku v prípade prostredia s nedotatočnými pregramotnými skúsenosťami.

Základná myšlienka projektu:

Naším hlavným zámerom je vytvorením a aplikáciou uceleného koncepčného rámca prispieť k stimulácii a rozvoju literárnej gramotnosti rómskych detí predškolského veku.

Cieľovou skupinou sú rómske matky so svojimi deťmi, ktoré vyrastajú v nedostatočne literárne podnetnom prostredí.

Ciele projektu:

1. Napomôcť rozvoju chápania skladby jazyka poskytnutím manipulačných a literárnych skúseností na rozlíšenie zážitkovej bázy.
2. Pomôcť deťom stať sa vnímavejšími k možnostiam čítať a písať, ktoré im poskytuje stimulujúce a rozvíjajúce prostredie.
3. Pomôcť deťom stať sa vnímavými k hodnote čítania a písania v ich živote.
4. Pomôcť deťom uvedomiť si rozdiely medzi rôznymi písomnými formami a štýlmi.

Obsahové zameranie projektu:

Účastníci programu by mali získať nasledovné schopnosti, zručnosti, vedomosti, kompetencie, návody postupov a stratégií vedúcich k stimulácii a rozvíjaniu:

A. Poznávanie a chápanie kontextu čítania

- poznávanie sveta,
- vývin súvislého vyjadrovania,
- syntax písanej reči (gramatika príbehov, schémy, štruktúra textov),
- schopnosti a vedomosti, ktoré poskytujú dieťaťu kontextový rámec pre porozumenie čítaných textov a ich interpretovanie

B. Rozvoj slovnej zásoby.

- rozvíjanie slovnej zásoby,
- poznávanie slovných druhov (objektov, dejov, činností, vlastností),
- spoznávanie a chápanie slov súvisiacich s písanou kultúrou- slová ako: kniha, strana, príbeh, čítať, slovo, veľké písmená, abeceda, kapitola, nadpis,
- spoznávanie formálnych vlastností slov,
- uvedomenie si slova v texte- jeho grafickej podoby.

C. Uvedomenie si vzťahu a súvislostí medzi zvukovou podobou reči a jej grafickým ekvivalentom- postupné objavovanie a osvojovanie si pravidiel transkripcie

- cit pre zvukovú stavbu jazyka (intonácia, prízvuk, rytmus hovorenej a písanej reči a pod.),

- rozlišovanie slov vo vetách,
- analýza slova na sublexikálne časti,
- objavovanie a znalosť konvencií tlače (smer, orientácia, začiatok- koniec, grafická úprava textov, kapitoly, hranice slov...),
- znalosť písmen – tvarov (veľké, malé),
- interpunkčné znamienka,
- dôležitosť poradia znakov, jeho konštantností,
- pravidlá ortografie.

Spôsoby stimulácie a rozvíjania literárnej gramotnosti (príklady situácií a aktivít)

- dialóg dospelého s dieťaťom alebo skupinou detí o prečítanom,
- kladenie otázok, rekapitulovanie obsahu, vyvodzovanie, usudzovanie, hodnotenie, identifikovanie podrobností s predošlým čítaním – predvídanie čo bude nasledovať, súhrn faktických informácií, poznatkov, definovanie- vysvetľovanie, komentovanie, opakovanie ťažkých slov- ukazovanie prstom,
- čítanie žánrovo odlišných textov a literatúry,
- hry so slovami- zamieňanie, počítanie slov,
- básničky, rýmovačky, veršovanky,
- piesne – vytlieskavanie rytmu, slabikovanie,
- ohýbanie slov, prešmyčky, skladačky, jazykolamy...,
- počúvanie a identifikovanie hlások,
- fonematická analýza a syntéza,
- účasť na čítaní- blízka prítomnosť, možnosť sledovať čítajúceho aj text(veľké knihy),
- prítomnosť pri písaní- cyklus diktovania,
- ukazovanie prstom,
- odkresľovanie písmen,
- odpisovanie slov,
- zborové čítanie,
- vytváranie zoznamov, tabuliek, smeroviek, znakov, odkazov,
- venovanie pozornosti ilustrácii v knihe,
- udržanie poslucháčov zapojených do príbehu aktivitami ako napr. predvídanie, prognózovanie,
- zhotovovanie bábok podľa vlastného príbehu, prerozprávanie a dramatizácia,
- vyjadrenie príbehu na flanelovej a magnetickej tabuli,
- namalovanie scény s príbehu, z obľúbenej časti, začiatku, stredu alebo konca príbehu,
- vytváranie veľkých obrázkových kníh spolu s rodičmi detí,
- modelovanie scény z príbehu, zhotovovanie koláže,
- uvarenie niečoho čo je späté s knihou (napr. Hrnček var),
- počúvanie príbehu a následné sledovanie v knihe deťmi,
- nahrávanie detí na zvukový záznam, videonahrávky,
- písanie denníkov,
- vytváranie obrázkovej pojmovej mapy...

Odborné zabezpečenie projektu:

- odborné poradenstvo: vysokoškolskí učitelia, lektori Združenia Orava pre demokraciu vo vzdelávaní, psychológ, špeciálny pedagóg, logopéd,
- praktická činnosť: kvalifikované učiteľky Vzdelávacieho centra v Prešove, Solivare, Žehni, rómska asistentka učiteľa.

Projekt vypracovali:

Za Občianské združenie Orava pre demokraciu vo vzdelávaní: Marcela Maslová

Za Vzdelávacie centrum Prešov: Edita Kovářová

Za kolektív vysokoškolských učiteľov a lektorov: PaedDr. Alica Petrasová PhD

❖ Pojmové mapovanie

V posledných rokoch sa hľadá všeobecný názov pre skupinu rôznych prístupov k štruktúrovaniu učiva. Zdá sa, že pojmy ako napríklad kognitívne mapy, sémantické mapy, vedomostné mapy, pavučina, sieťové znázorňovanie, zhlukovanie, myšlienkové mapy, myšlienkové spojnice a pod. sa nahradili ustáleným označením **pojmové mapy** pre výsledok a **pojmové mapovanie** pre činnosť.

Pojmová mapa je grafická reprezentácia vedomostnej štruktúry dieťaťa z príslušného učiva, kde uzly (body) reprezentujú pojmy a spojnice (oblúky alebo čiary) reprezentujú vzťahy medzi pojmami. Je to metóda učenia, testovania a zisťovania vedomostí, ktorej podstata spočíva v osvojovaní vzájomných vzťahov medzi pojmami. Pri zostavovaní pojmovej mapy vzniká určitá schéma (diagram). Jednotlivé pojmy sú usporiadané tak, aby vzťahy medzi nimi mali pre učiaceho sa zmysel. Pojmy, ktoré navzájom súvisia, sa spájajú čiarami a reprezentujú akési tvrdenie (propozíciu). Charakter vzťahu medzi pojmami sa vyjadruje stručným opisom nad spojnicou. Dôraz sa kladie aj na správne hierarchické usporiadanie pojmov, v ktorom sú špecifické pojmy umiestnené pod všeobecnejšími (Urbanová, Prokša, 2001).

Výhody pojmového mapovania

A) Pre deti

V stručnosti možno povedať, že pojmové mapovanie uľahčuje deťom:

- **pochopenie učiva,**
- **prekódovanie do podoby, ktorá sa lepšie pamätá,**
- **zapamätanie učiva,**
- **vybavovanie učiva,**
- **rekonštruovanie učiva, ak pribúdajú nové vedomosti.**

Pojmové mapovanie ponúka deťom určité nástroje (špeciálne učebné stratégie), ako si v budúcnosti poradiť so situáciou, keď sa stretnú s novou a zložitou témou, ktorú si majú osvojiť (Čáp, Mareš, 2001).

Na úplnejšiu predstavu ponúkame názory iných odborníkov, ktorí výhody aplikácie pojmových máp vo vyučovaní bližšie špecifikujú a rozširujú:

- Pojmové mapovanie umožňuje aj vyjadrovanie nadržanosti a podržanosti jednotlivých pojmov, teda umožňuje aj diagnostikovať ich hierarchické chápanie. Okrem toho môže vyjadrovať následnosť dejov a procesov – čo predchádza čo, čo nasleduje za čím (Gavora, 1999).
- Pri obsahu vyučovania s koncentrovaným pojmovým aparátom (v podstate v tzv. náukových predmetoch) sú pojmové mapy relatívne jednoduchým prostriedkom na zachytenie štruktúry poznania dieťaťa a organizačným prvkom postupu učenia. Žiaci pri tvorbe pojmovej mapy vizualizujú svoje porozumenie určitých konceptuálnych celkov – štruktúrnych prvkov učiva. Učia sa nachádzať a uvedomovať si ich vzájomné väzby, súvislosti a pri stretávaní sa s novými prvkami ich včleňujú do zachytených, ale najmä

svojich kognitívnych schém, už s ich vzťahovým (pojmovým) zaradením (Pupala, Osuská, 1998).

- Pojmové mapy umožňujú deťom uvedomiť si, že učenie nie je individuálny proces, ale proces spoločenský, kde všetko, čo sa dieťa naučí, je časťou „spoločnej kultúrnej a historickej konštrukcie vedomostí“.
- Vedenie detí k tvorbe obrázkových pojmových máp, ktoré neskôr dopĺňajú o písané slová, **je prínosom k rozvoju počiatočnej literárnej gramotnosti** (Pupala, Osuská, 1998).
- Používanie pojmových máp napomáha deťom uvedomovať si štruktúru jazyka. Deti prostredníctvom máp majú možnosť vnímať významové odlišenie vlastných podstatných mien a tiež odlišovanie slov na označenie pojmov od spájajúcich slov.
- Mapovanie poskytuje úplný rámec pre výučbu jazyka vo všetkých oblastiach jazykových zručností – hovorenie, počúvanie, čítanie a písanie (Fisher, 1997).
- Pojmové mapy umožňujú deťom registrovať kategóriu všeobecnejších a abstraktných pojmov.
- **V bilingválnom prostredí (hlavne pri vzdelávaní rómskych detí a detí prisťahovalcov) umožňujú porozumieť vzťahu medzi slovom a označovaným javom** (Fischer, 1997).
- Vytváranie pojmových máp napomáha deťom rozvíjať schopnosť orientácie v plynulom hovorení (neskôr i písanom) texte. Pojmové mapy umožňujú myšlienky, príbehy, text opakovane identicky reprodukovať. Pomáhajú pochopiť štruktúru každého textu.
- Pojmové mapy napomáhajú pri plánovaní činnosti či projektu tak, že uľahčujú usporiadanie a zoskupenie myšlienok a vyjadrujú súvislosti medzi nimi (Fisher, 1997).
- Poskytujú názorné prostriedky na komunikáciu (Fischer, 1997).

B) Pre učiteľov

Výhody pojmového mapovania pre učiteľov môžeme zhrnúť do týchto okruhov:

- Možno ich využiť pri plánovaní učiva, vysvetľovaní (hlavne zložitejších častí učiva), sumarizovaní učiva.
- Sú vhodným nástrojom na vstupné diagnostikovanie (doterajších vedomostí dieťaťa, jeho naivných teórií a miskonceptov), diagnostikovanie v priebehu vyučovania - formatívne i na jeho konci – sumatívne (Čáp, Mareš, 2001; Gavora, 1999).

Postup pri vytváraní pojmovej mapy

Ďalej sú uvedené základné aktivity, metodické kroky pri postupnom uvádzaní pojmového mapovania.

A) Prípravná fáza

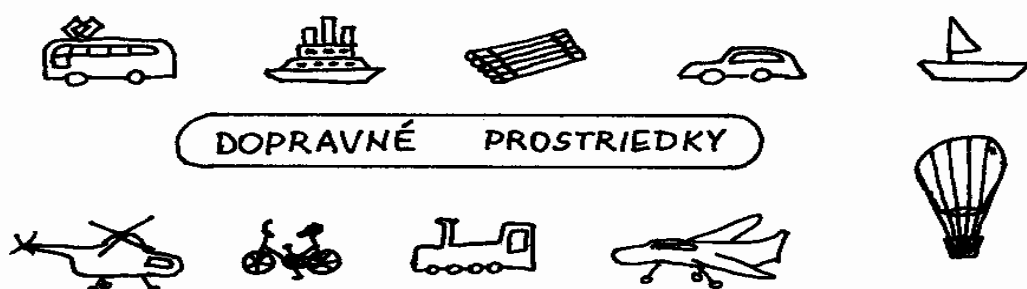
Pred samotným vytváraním pojmovej mapy deťmi v neskoršom období je potrebné použiť vhodné metodické stratégie, ako deti do pojmových máp uviesť a ako s pojmovými mapami postupne pracovať. Pri príprave detí na používanie pojmového mapovania je potrebné primerane sa venovať konceptualizácii kategórie *pojmem*. Fisher (1997) uvádza, že jedným zo spôsobov je vymedziť pojem ako ktorékoľvek slovo, ktoré niečo znamená; napríklad meno osoby, miesta, veci, udalosti, myšlienky. Užitočným tiež môže byť, ak povieme deťom, že pojem je také slovo, ktoré si môžeme v duchu zobrazit', predstaviť.

Deťom tak pomáhame rozpoznať, že slová majú pre nich zmysel vtedy, ak predstavujú význam v ich mysli. Vyskúšame niekoľko neznámych slov, aby deti zistili, či si ich vedia v duchu predstaviť. Treba si všimnúť existenciu *spájajúcich slov* (napr. ten, je, sú, keď, že, potom a pod.). Vytvoríme príležitosť, aby deti rozpoznali, že tieto slová nie sú pojmy, ale sú to slová, ktoré dávajú vetám špecifický zmysel.

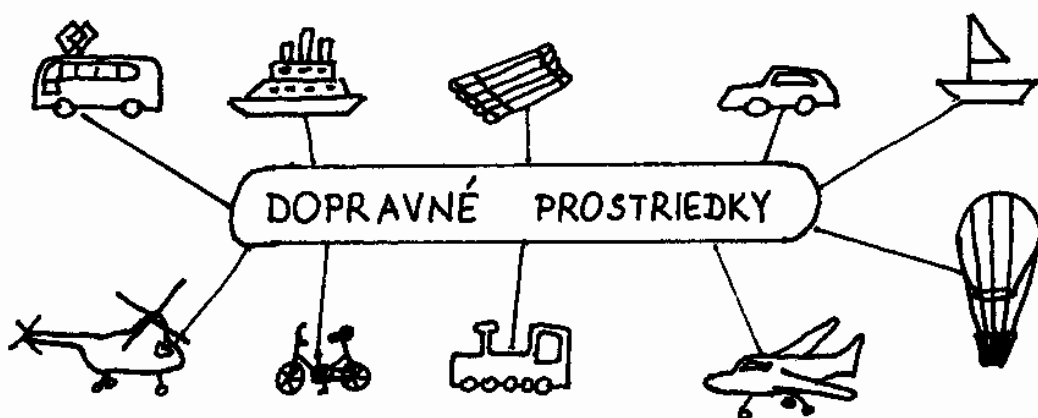
B) Realizačná fáza

Postup realizačnej fázy:

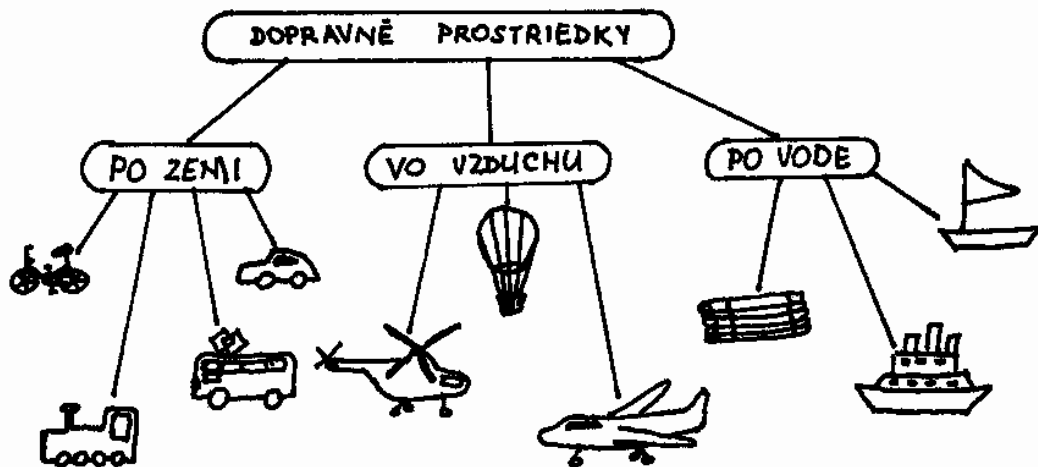
1. Určíme tému, ktorá je deťom blízka. Deti vyzveme, aby každý nakreslil (napísal) jeden obrázok (slovo), ktoré mu napadne. Zhromaždíme a vystavíme všetky obrázky (slová) na jednom mieste. Vznikne spoločný súbor ako východisko pre ďalší postup pojmového mapovania.

2. Do stredu vytvoreného súboru umiestnime slovné označenie všeobecného pojmu (názov témy). Vyznačíme a zvýrazníme vzťahy medzi jednotlivými obrázkami (slovami) k centrálnemu všeobecnejšiemu pojmu.

3. Preskupujeme obrázky (slová) do jednotlivých – s deťmi dohodnutých – subkategórií. V novovytvorenej pojmovej mape sa vyznačia spojnice – čiary, vyjadrujúce vzťahy v hierarchii zaznamenaných kategórií.

4. Deti necháme čítať pojmovú mapu tak, aby mapa našla výraz v zmysluplnom verbálnom prejave. Neskôr ju môžu dopĺňať novými prvkami a vzťahmi.

Postupne prechádzame k aktivitám, v ktorých deti samy vytvárajú pojmové mapy z poskytnutého súboru obrázkov (slov). Necháme ich, aby po vytvorení mapy rozprávali príbeh, ktorý sa v mape ukrýva. Neskôr môžeme prejsť k tvorbe mapy z prečítaného textu, ktorý deti graficky vyjadria. Pomáhame im, aby pojmové mapy obsahovali podstatné informácie, obrazy, slová, ktoré budú predstavovať zoznam kľúčových informácií. Z nich deti samostatne tvoria svoje mapy, ktoré im umožnia text „čítať“, reprodukovat’.

Dôležité tiež je, aby pojmové mapy, ktoré deti (za pomoci pedagóga) vytvoria, ostávali v triede umiestnené na viditeľnom mieste. Môžeme sa k nim opakovane vracat’, dopĺňať ich a hľadať ďalšie vzťahy dokonca i medzi rôznymi mapami (Pupala, Osuská, 1998).

Na prvý pohľad pozostáva pojmová mapa z usporiadaných obrazcov, ako sú rámčeky, trojuholníky, ovály a pod., ktoré sú spájané čiarami alebo šípkami. Význam im dodávajú verbálne informácie, ktoré sú umiestnené vo vnútri týchto obrazcov a medzi nimi tak, že tvoria sústavu vzťahov medzi pojmi. Jednoduché pojmové mapy tvoria sémantickú sieť na základe jednoduchej myšlienky alebo pojmu. Zložitejšou stratégiou je znázorňovať pojmy hierarchicky.

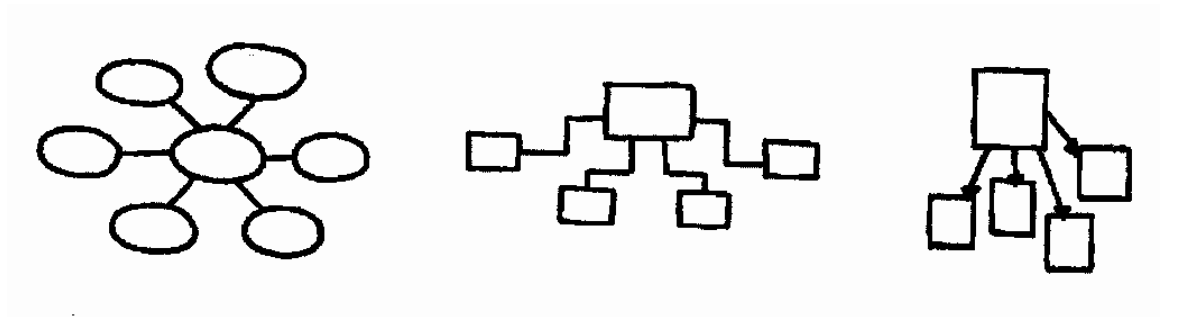
Deti by sa mali oboznamovať s rôznymi spôsobmi zobrazovania informácií v grafickej podobe. Ak získajú skúsenosti s rôznymi spôsobmi mapovania informácií, získajú nielen prostriedky, ako spracúvať informácie na lepšie porozumenie, ale získajú aj možnosť rozhodnúť sa pre najvhodnejší spôsob vytvárania individuálnej pojmovej mapy (Fisher, 1997).

Podobne ako ktorákoľvek iná metóda, ani pojmové mapovanie nie je nástroj, ktorý by vyhovoval všetkým deťom bez rozdielu. Čáp a Mareš (2001) konštatujú, že prináša najväčšiu výhodu deťom, ktorí sa v štýle učenia opierajú o vizuálne spracovanie informácií. Ak prejdú výcvikom vytvárania pojmovej mapy všetci, najväčší úžitok z toho majú priemerní a čiastočne i podpriemerní. Výcvik pomáha najviac deťom, ktorí hľadajú príčiny svojich študijných úspechov a neúspechov mimo seba, t. j. v okolí.

Uvádzame hlavné formy pojmových máp (Petrasová, 2003). Rozdiely medzi jednotlivými kategóriami sú vo vizuálnom prezentovaní informácií.

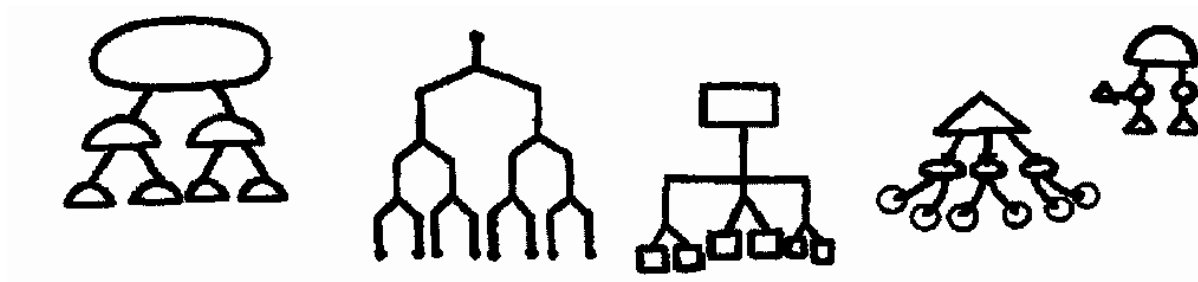
1. Pojmová mapa – „Pavúk“

Téma je vyznačená v centre pojmovej mapy. Informácie súvisiace s hlavnou témou sa nachádzajú okolo centra.

2. Pojmová mapa – hierarchická

Informácie sú predkladané v zostupnom poradí podľa dôležitosti. Najdôležitejšia informácia sa nachádza na vrchole. Vetvenie pojmovej mapy určuje nadradenosť a podradenosť pojmov.

Predkladáme námety s využitím pojmového mapovania **Hráme sa so zvieratkami**, ktoré napomáhajú deťom uvedomovať si štruktúru jazyka, rozvíjajú jazykové zručnosti a poskytujú deťom názorné prostriedky na komunikáciu.

(Zdroj: modifikované podľa: NIŽNÍKOVÁ, J.: Hráme sa so zvieratkami. Didaktická aktivita. Nadácia pre rómske dieťa. Bratislava : Združenie Orava, NOTES, zima 2002, s. 15-16.)

Ciele a úlohy

Jazyková výchova: prirodzene a správne používať v rečovom prejave všetky slovné druhy.

Rozvíjanie poznania:

- rozlišovať, pomenovať a triediť domáce a voľne žijúce živočíchy,
- poznať ich spôsob života,
- opísať a zdôvodniť základné vlastnosti a úžitok týchto živočíchov, miesto ich výskytu,
- poznávať spôsoby starostlivosti dospelých jedincov o svoje mláďatá,
- poznávať spôsoby starostlivosti človeka o živočíchov,
- odlišovať jednotlivé druhy živočíchov na základe ich typických znakov a vlastností.

Matematické predstavy:

- chápať priestorové vzťahy (hore, dolu, vpravo, nad, pod, vedľa, uprostred a pod.),
- rozlišovať a správne pomenovať základné geometrické tvary,

- prirad'ovať rovnaké obrazce s rovnakým počtom živočíchov,
- určovať farbu.

Pomôcky:

- makety živočíchov,
 - názvy živočíchov napísané na kartičkách,
 - písacie potreby a výtvarný materiál.
1. Na visiacej rolete je namaľované prostredie pre jednotlivé druhy živočíchov. V prostredí sú vyznačené aj znaky geometrických tvarov rôznych farieb a počtu, patriace k jednotlivým druhom živočíchov. Úlohou každého dieťaťa je správne priradiť (zavesiť) živočícha do prostredia, v ktorom žije. Ak na zvolenom mieste bolo aj príslušné geometrické označenie, žiak vie, že určil správne.

Súčasťou tejto časti môže byť aj:

- zarecitovanie básne, zaspievanie piesne a predvádzanie pohybových hier k jednotlivým živočíchom;
- sledovanie čítania (pomenovanie živočícha na kartičke);
- odpisovanie písmen alebo celých slov;
- obkresľovanie obrázkov a vytváranie obrázkových kníh (dieťa si zvieratko obkreslí, vyfarbí, vystrihne a spolu s asistentom učiteľa zhotovia knihu s opakujúcim sa slovom alebo skupinou slov);
- vytváranie odkazov (v priebehu týždňa alebo mesiaca si deti po oboznámení sa s jednotlivými živočíchmi nasledujúci deň vytvoria odkaz, ktorý im pripomenie napr.: o akom zvieratku sa chcú dozvedieť novú zaujímavosť, ktoré zvieratko vyhľadajú v atlase zvierat, na ktoré zvieratka sa pôjdu pozrieť do prírody, do eko-centra a pod.);
- Deti si vyberú zvieratko, o ktorom sa chcú rozprávať, alebo sa niečo nové dozvedieť. Učiteľ dá obrázok zvieratka na tabuľu a pred žiakov rozloží množstvo obrázkov, ktoré s ním súvisia (prípadne aj nesúvisia). Úlohou detí je vybrať len správne obrázky, poukladať ich okolo obrázka zvieratka a vyznačiť spoje. Takto vytvorenú pojmovú mapu je potrebné v priebehu témy dopĺňať a rozširovať. (Príloha, Pojmové mapovanie č. 1-11)

❖ Didaktické hry

(Zdroj: modifikované podľa: TROCHTOVÁ, I. Rozvojový jazykový program pre rómske deti. Prešov : Rokus, 2002.)

Pridaj správny obrázok

Cieľ: Rozvíjať fonematický sluch.

Postup: Učiteľ položí do stredu kruhu obrázok. Pomenuje ho. Spolu určia, na ktorú hlásku sa zobrazená vec, živočích a pod. začína. Deti vyhľadávajú z pridelených obrázkov tie, ktoré sa začínajú na rovnakú hlásku ako vzorový obrázok a prikladajú ho do stredu.

Kto zaspí, nevyhrá

Cieľ: Analyzovať hlásku na začiatku slova.

Postup: Deti „spia“ (hlavy majú sklonené na lavici). Učiteľ hovorí slová a deti sa „zobudia“ (dvihnú hlavu) pri vyslovení slova, ktoré sa začína na vopred dohodnutú hlásku.

Prišla loď

Cieľ: Rozvíjať slovnú zásobu.

Postup: Učiteľ drží v ruke malú loptičku. Hovorí: „Prišla loď a priviezla hlásku m“. Hodí loptičku dieťaťu a ten musí povedať slovo, ktoré sa začína na uvedenú hlásku. Potom loptičku hodí späť učiteľovi.

Čo som videl?

Cieľ: Rozvíjať schopnosť pohotovo sa vyjadrovať a tvoriť vety.

Postup: Učiteľ začne: „Bol som pred školou a videl som stromy“. Vyvolá dieťa, ktorý zopakuje vetu a pridá ďalšie slovo.

Na slabiku

Cieľ: Precvičovať schopnosť tvorenia slov.

Postup: Učiteľ povie slabiku a deti na danú slabiku vytvárajú slová.

Povedz, kam ukryli predmet

Cieľ: Precvičovať používanie predložiek.

Postup: Jedno dieťa vyjde z miestnosti. Ostatné deti ukryjú vopred dohodnutý predmet. Na signál sa dieťa vráti do miestnosti a hľadá predmet. Keď ho nájde, povie celou vetou, kde bol ukrytý (napr.: loptička bola pod lavicou, auto bolo na skrini a pod.).

Uhádni názov

Cieľ: Precvičovať poznanie rozprávok.

Postup: Učiteľ pripevní na magnetickú tabuľu obrázky zo známej rozprávky a deti hádajú jej názov.

Obmena: jeden z obrázkov nepatrí do skupiny a deti hádajú, ktorý to je.

3.3 Zásobník aktivít využívaných v Celoročnom edukačnom programe

V tejto časti ponúkame návrhy aktivít, ktoré sa nám osvedčili v našej praxi. Cieľová rovina jednotlivých aktivít je dodržaná podľa Programu výchovy a vzdelávania detí v materských školách (1999), ale niektoré ciele sú nami upravené.

❖ Domček, kto v tebe býva?

Cieľ: Stimulovanie zreteľného jazykového prejavu detí.

Pomôcky: jednoducho pripravený domček

Vytvorte si s deťmi „domček“ napr. zo stolov z papierových krabíc, molitanových zostáv... Motivujte ich krátkym príbehom- my sme jedna rodina Zaklopaním na domček sa pýtame: Domček, kto v tebe býva? Postupne sa pýtajú deti aj rodičia. Hravou formou dieťa ľahšie vysloví svoje meno. Veľmi vhodné sú aj vyčítanky, rečňovanky. Napr. „Ja som ja, ty si ty, svoje meno povedz ty.“ alebo kruhové hry, podobného zamerania.

❖ Hádaj, čo robím

Cieľ: Vytváranie jednoduchých viet, precvičovanie slovies.

Vhodná aktivita na tvorenie sloviac a s nimi aj tvorenie jednoduchých viet. Predved'te deťom niektoré činnosti bez slov. Deti určujú, čo robíte. Ak uhádnu, vytvoríte spoločne jednoduchú vetu. Môžete využiť aj maňušky.

❖ Chodím, hľadám, kde čo mám

Cieľ: Obohacovanie slovnej zásoby detí, gramatickej správnosti reči.

Pomôcky: predmety, hračky,

Pri reprodukcii riekanky „Chodím, hľadám, kde čo mám, pod' mi Janka... pomáhať. Do kútov ty zájdi, kde je *auto*... nájdi,“ vyzveme dieťa na pomoc, aby nám našlo, ukázalo, určenú vec, tvar, farbu v okolí. Dieťa vybraný predmet pomenuje, opíše ju. Predmety ukladáme na spoločné miesto. Hru ukončíme ukladaním vecí na pôvodné miesto.

❖ Rozprávky s dejovými obrázkami

Cieľ: Rozvíjanie jazykového prejavu detí pri reprodukcii deja rozprávky.

Pomôcky: dejové obrázky

Pri každej rozprávke používame dejové obrázky, veľmi jasné, jednoduché a reálne zobrazené. Po vypočutí rozprávky necháme deti, aby sa pokúsili prerozprávať časť deja podľa dejových obrázkov, postupne aj celý dej.

❖ **Obrázkové čítanie**

Cieľ: Zdokonaľovanie gramatickej správnosti reči., podporovanie jazykového prejavu detí.

Pomôcky: vopred pripravené obrázkové čítanie- formát A/3 obrázky a texty s veľkých tlačených písmen

Na veľký formát papiera/ A 1, alebo baliaci papier/ nakreslíme príbeh k danej preberanej téme-napr. o ročnom období, o zvieratkách...Medzi obrázky vsunieme krátky text. Spoločne s deťmi ideme „čítať“. Najprv príbeh deťom prečítame celý, vždy aj s ukazovaním obrázkov a textu, potom skupinovo a nakoniec individuálne.

❖ **Zostaviť postavu**

Cieľ: Pomenovanie časti tela a vyjadrenie súvislosti medzi nimi.

Pomôcky: makety časti tela, odevov, doplnky, magnety

Deťom povieme, aby poukladali chlapčeka s nastrihaných papierových častí na tabuľu. Dieťa prikladá časť tela, pomenuje ju a určí, načo slúži, kde sa nachádza, s čím sa spája. Pri zložení celej postavy ponúkneme deťom obrázkové makety časti odevov, športové potreby, bižutériu, potom aj hygienické potreby a priradujú ich k danej časti tela.

❖ **Čo chýba na stole**

Cieľ: Prostredníctvom zmyslového vnímania rozvíjanie myslenia a zvyšovanie schopnosti zapamätávania.

Pomôcky: rôzne predmety dennej potreby, hračky

Na stôl vyberieme niekoľko predmetov, s ktorými deti bežne prichádzajú do styku. Deti si predmety dobre prezrú, pomenujú a po krátkom čase jeden predmet schováme. Deti hádajú, čo chýba.

❖ **Divadelné predstavenia**

Cieľ: Pestovanie potreby estetického zážitku.

Pomôcky: kulisy, kostýmy, rekvizity

Každoročne pripravujeme pre deti divadelné predstavenie pri príležitosti mikulášskych osláv. Rozprávkové predstavenie nacvičujú a hrajú učiteľky aj s deťmi alebo rodičmi. K predstaveniu si učiteľky vyrábajú kulisy a šijú kostýmy. Predstavenie ponúkajú aj iným materským školám.

❖ **Hádaj, na ktoré slovo myslím**

Cieľ: Precvičovanie sluchovej analýzy.

Pomôcky: obrázky

Deťom povieme začiatočnú slabiku známeho slova. Úlohou detí je slovo dokončiť .
Např. sl - - /slniečko/

❖ Hádaj, na čo myslím

Cieľ: Rozlišovanie domácich a lesných zvierat, poznávanie ich typických znakov a úžitku.

Pomôcky: obrázky, knihy

Deťom určíme oblasť z ktorej budú hádať, napr. domáce zvieratá. Vhodnými otázkami deti hádajú, na ktoré zviera myslíme. Hádajú typické vonkajšie znaky. Po uhádnutí deťom môžeme ukázať obrázok a presvedčiť sa o ich správnom hádaní.

Napr. Má to štyri nohy?

Má chvost?

Má rohy?

Dáva nám mlieko?

Obmena: Oblečenie

Nosíme to, keď je nám zima a začína sa to na ka...(kabát)

❖ Doplnň slovo

Cieľ: Precvičovanie logického myslenia.

Pomôcky: obrázky, makety

Deťom povieme jednoduchú vetu, v ktorej vynecháme jedno slovo. Deti logickým postupom uhádnu chýbajúce slovo.

Napr. Mamka...koláče.

Mamka pečie koláče.

❖ Hlasné čítanie v rodine

Cieľ: Vytváranie vzťahu ku knihám. Upevňovanie vzťahu rodič-dieťa.

Pomôcky: knihy

Rodičom vysvetlíme a na nástenke vyvesíme informácie o hlasnom čítaní v rodine.

Každé dieťa dostane domov knihu, z ktorej mu rodič bude čítať. Po prečítaní individuálne rodičia s deťmi rozprávajú, o čom čítali pred ostatnými deťmi. Niektorí rodičia sa môžu zapojiť do "hlasného čítania" deťom v triede. Z prečítaných príbehov deti nakreslia, čo sa im najviac páčilo.

❖ Čo tie očka vidia?

Cieľ: Postupné oboznamovanie s rôznymi literárnymi textami, precvičovanie správneho skloňovania podstatných mien.

Pomôcky: knihy s prediktabilným textom

Spolu s deťmi vyrobíme knihu s nalepenými obrázkami zvierat / predmetov, ľudí, kvetov.../

Pod každým obrázkom je aj sprievodný text, ktorý sa opakuje, obmieňa sa vždy iba názov zvieratka.

Otázkami navodíme predpokladanú odpoveď.

Otázka: Čo tie očka vidia?

Odpoveď: Na obrázku vidím veľkého, /otoč list/...slona.

❖ Uhádni, čo je na obrázku

Cieľ: Zvyšovanie schopnosti vizuálnej pamäti.

Pomôcky: obrázky

Zakryjeme časť obrázka, ktorú deti hádajú. Úlohu môžeme sťažiť tak, že zakryjeme väčšiu časť obrázka. Deti hádajú, čo je na obrázku nakreslené.

❖ Príbehy bez slov

Cieľ: Rozvíjanie logického a tvorivého myslenia, stimulovanie rečového prejavu detí.

Pomôcky: štvorice obrázkov

Poskytneme deťom štvoricu dejových obrázkov, na základe ktorých deti porozprávajú príbeh. Dieťa má možnosť dodržať postupnosť deja, ale aj samo si zvolí poradie obrázkov podľa svojho vymysleného príbehu. Ak dieťa nevie príbeh vymyslieť, motivujeme ho, pomôžeme mu.

❖ Zahráme sa na cestovanie

Cieľ: Rozvíjanie predstavivosti a fantázie, podporovanie rečového prejavu detí.

Pomôcky: stoličky, alebo molitany, vyrobené cestovné lístky, obrázky

Podľa možností uložíme stoličky, molitanové stavebnice alebo Polykarpovú stavebnicu tak, aby sme vytvorili vnútro vlaku, alebo autobusu. Pomenujeme potrebné pomôcky pre šoféra, pokladníka, sprievodcu. Do týchto úloh si vyberieme deti. Ostatní „cestujúci“ si sami zakúpia lístky v pokladnici a nastúpia do dopravného prostriedku. Cestujeme. Napodobňujeme zvuk dopr. prostriedku, v ktorom sedíme. Pomenovávame čo vidíme „z okna“. Ukazujeme deťom nakreslené obrázky napr. vody, lesov, polí, domov, zvierat...Podľa zvukov hádame, čo sa nachádza v blízkosti vlaku, autobusu. Rozprávame o tom kde a ku komu cestujeme.

Na jednotlivých zastávkach deti podľa nakresleného dominantu spoznávajú a pomenávajú mesto, v ktorom vlak, alebo autobus zastavil. V závere porozprávajú, ako sa im cestovalo a čo všetko cestou videli.

❖ Oprav vetu s nesprávnym významom

Cieľ: Podporovanie logického uvažovania detí.

Pomôcky: popletené obrázky

Deťom dáme obrázky s chybným nákresom, napr. stolička s tromi nohami, vlak s veslami... Deti necháme slovné opraviť chyby na obrázkoch. Potom obrázky schováme a hovoríme deťom „popletené vety“, ktoré budú „opravovať“. Napr.: V lete sneží. Popletené vety neskôr vymýšľajú aj deti samé.

❖ Dorozprávať začatý príbeh

Cieľ: Podporovanie tvorivosti, rozvíjanie jazykového prejavu detí.

Pomôcky: stimulačné obrázky

Začneme rozprávať motivačný príbeh a necháme deti dorozprávať, vymýšľať príbeh ďalej. Rozdelíme sa na dve skupiny, jedna skupina vymyslí začiatok príbehu a druhá skupina príbeh dorozpráva.

❖ **Podľa hmatu uhádnuť, čo je vo vrecúšku**

Cieľ: Podporovanie zmyslového vnímania a rozlišovania predmetov podľa použitia.
Pomôcky: rôzne predmety, hračky

Vo vrecúškach sú uložené rôzne predmety. Dieťa si vyberie jedno vrecúško a hmatom zistí, čo to môže byť. Po vybratí predmetu sa dieťa presvedčí o správnosti, pomenuje farbu predmetu, funkciu predmetu. Na záver deti môžu zoradovať predmety podľa určenia, ukladať na určené miesto.

❖ **Čo sa zmenilo?**

Cieľ: Zvyšovanie schopnosti vizuálneho zapamätania.
Pomôcky: rôzne predmety, hračky

Uložíme si na stole rôzne predmety, pomenujeme ich, necháme deťom chvíľu na vizuálne zapamätanie si. Deti zavrú oči a my zmeníme uloženie, vezmeme alebo pridáme predmet. Deti majú hádať, čo sa zmenilo.

❖ **Vyber bábkku a rozveseľ deti**

Cieľ: Obohacovanie slovnej zásoby detí.
Pomôcky: maňušky alebo marionety

Deťom zahráme jednoduchý príbeh so známou maňuškou, alebo marionetou, ktorá deti pobaví a rozveselí. Úlohou detí je zahrat' krátku vymyslenú etudu, ktorá ich rozveselí. Obsah etúd môžeme obmieňať: napr. zacvič si s deťmi, rozospievaj deti ...

❖ **Čo by sa stalo, keby...**

Cieľ: Pestovanie zmyslu pre riešenie problémových situácií.
Pomôcky: obrázky

S deťmi si určíme tému rozhovoru :napr. život v prírode, vzťahy medzi ľuďmi...

Po rozhovore dávame deťom problémové otázky typu:

„Čo by sa stalo, keby prestalo svietiť slnko?“

....., keby nikdy nepršalo?“

....., keby sme nemali by sme kamarátov?“

❖ **Výroba šlabikára**

Cieľ: Rozvíjanie počiatkovej gramotnosti. vytváranie pozitívneho vzťahu ku škole.
Pomôcky: časopisy, obrázky, nožnice, lepidlá, fixi, farbičky

Deti rozdelíme do skupín. Ponúkame im rôzne časopisy a obrázky, v ktorých budú vyhľadávať vopred určené písmenko. Každá skupinka vyhľadáva a vystrihuje určité písmenko, ktorého maketu majú pred sebou na stole. Potom písmenká nalepujú do spoločného šlabikára zhotoveného zopnutím výkresov A/3. K vystrihnutým písmenám môžu deti aj vlastnou rukou dokresliť, alebo obkresliť podľa šablóny, alebo podľa predlohy rovnaké písmená. Každé písmenko má svoju stranu, na ktorú môžu deti nalepiť aj vhodný obrázok začínajúci sa daným začiatočným písmenom, ktoré našli a vystrihli z pripravených časopisov. Spoločný šlabikár si deti dekoratívne vyzdobia a uložia do spoločnej knihovničky, aby si z neho mohli kedykoľvek „čítať“.

❖ **Pojmové mapy**

Cieľ: Rozvíjanie analyticko-syntetického myslenia, hľadanie vzájomných súvislostí medzi predmetmi.

Pomôcky: farbičky, fixi, nožnice, baliaci papier

Odporúčania:

Pri tvorbe pojmových máp vyberáme také témy, ku ktorým sa môžu vyjadriť všetci, využívame jednoduché grafické znázornenie, výtvarný materiál, obrazový materiál. S deťmi si vytvárame spoločne pojmovú mapu tak, že deti vyberajú obrázky na danú tému, triedia ich, vytrihujú, vyfarbujú, kreslia a zoskupujú nalepovaním na veľký formát papiera. V strede je vyznačený tematický celok. Deti spájajú obrázky s celkom, tvoria holé vety.

Pojmovú mapu zaraďujeme na upevňovanie poznatkov u detí z daného tematického okruhu.

Témy na vytvorenie pojmovej mapy môžu byť rôzne. Napr.: Rodina, Zvieratká, Ovocie, Zelenina, Predmety a materiály, Farby, Doprava...

Pojmová mapa: Farby

Na baliaci papier deti môžu namaľovať alebo nalepiť vystrihnuté obrázky prislúchajúce danej farbe. Napr. do vyznačeného žltého okruhu budú kresliť to, čo je žlté: banán, citrón, slnko, mesiac, hviezdy, žltú sukňu... takto pokračujeme aj pri kreslení a nalepovaní iných farieb. Neskôr môžu deti pripisovať pod farebné kruhy aj písmenko, ktoré nesie daná farba, napr.: M-modrá. Spoločne s učiteľkou postpávajú čiarami jednotlivé kruhy a uprostred papiera môže byť nápis farby.

Podobne postupujeme aj pri iných témach.

Obrazová príloha č. 1-11

❖ **Všetci sme rovnakí**

Cieľ: Posilňovanie vlastnej identity, vytváranie rovnocenného vzťahu k rôznym národnostiam. Rozvíjanie sluchového vnímania.

Pomôcky: nahrávky piesní

S deťmi počúvame piesne aj iných národností ako slovenská. Snažíme sa rozlíšiť jazyk v akom sú piesne spievané. Postupne môžeme deti aj niektoré jednoduché piesne v inom jazyku naučiť. Počúvame a spievame piesne rómske, šarišské, české, anglické, maďarské. Podobné aktivity môžeme s deťmi realizovať napr. aj pri počítaní, alebo len pomenovaní niektorých predmetov. Využitie rómskeho jazyka uplatňujeme hlavne v prvých týždňoch aj s využitím asistentky.

❖ Narodeniny

- Cieľ:** Prežívanie atmosféry spojenej s oslavou sviatkov, alebo významných udalostí.
Pomôcky: malé jednoduché darčeky

Oslave narodenín a menín venujeme u rómskych detí veľkú pozornosť. Zo skúseností vieme, že oslava a malý darček z MŠ je častokrát jedinou pozornosťou, ktorú dieťa dostane. Snažíme sa preto, aby bol tento deň pre dieťa niečím výnimočný a využívame rôzne formy osláv. V rannom kruhu deti oboznámime s oslávencom a podľa jeho vlastného výberu mu zaspievame pesničku, alebo sa zahráme hru. Pri blahoželaní deti nabádame k smelému rečovému prejavu a vyjadrenie pozitívnych emócií.

❖ Kartičky pesničiek

- Cieľ:** Podporovanie zrakového vnímania a rozlišovania podľa obrázka.
Pomôcky: kartičky s nakreslenými obrázkami pesničiek alebo básničiek

Každú pesničku, alebo básničku či riekanku nakreslí učiteľka na kartičku formátu A/5. Úlohou detí je identifikovať vybranú pieseň podľa obrázka. Hra je zaujímavejšia a u detí veľmi obľúbená hlavne vtedy, ak je tých kartičiek viac. Potom si deti môžu kartičky žrebovať, alebo vyberať so zaviazanými očami, a tak zaspievať vybranú pieseň, alebo báseň.

❖ Bodky a kamienky

- Cieľ:** Rozlišovanie niektorých číslíc a číselného radu
Pomôcky: kartičky s nakreslenými bodkami od 1-6 / viac kusov/, kamienky

Kartičky rozmiestnime na stôl z opačnej strany. Dieťa si odkryje kartičku, spočíta bodky. Vyberie si kamienky a umiestňuje na bodky a počíta.

❖ Šúlance z novín

- Cieľ:** Rozvíjanie schopností vytvárania priestorových obrazcov.
Pomôcky: novinový papier, papierová lepiaca páska, špagát, temperové farby

Novinový papier deti rolujú od rohu k rohu, vznikne rúrka, ktorú pomôžeme deťom zlepiť v strede. Z vytvorených šúlancov formujú kruhy zlepením koncov, alebo zviazaním špagátov. Dotvárajú slniečko, reťaze, zvieratká prilepovaním menších šúlancov. Deti si môžu vzniknuté obrazce vymalovať.

❖ Farebné knihy

- Cieľ:** Vystrihovaním a lepením obrázkov vytváranie farebnej knihy a upevňovanie farebných predstáv.
Pomôcky: rôzne časopisy, nožnice, lepidlo, výkresy, farbičky, fixy, mašličky na zviazanie

S deťmi si vyrobíme postupne červenú, žltú, modrú a zelenú knihu. Vystrihovanie obrázkov danej farby z časopisov, triedenie podľa farby a nalepovanie na výkresy. Deťom môžeme vyrobiť „hľadáčik“, s ktorým vyhľadávajú v časopisoch dané farby./ hľadáčik je kartička z kartónu v strede s otvorom ako okienko/ Výstrižkami vylepujú predkreslený tvar napr. jablčko, srdce, lienku, čerešne a pod. Jednotlivé výkresy pomôžeme deťom zviazať do knihy. Dopíšeme text : „ Hádaj, hádaj, čo je červené?“ Červené je jablčko. S deťmi spoločne „čítame“ knihu. Postupne sa deti naučia čítať samostatne.

❖ Obrázková báseň – Prvé rávanie

Cieľ: Spájanie recitácie riekanky s dejovými obrázkami riekanky.

Pomôcky: dejové obrázky k riekanke, zavesovacie

Najprv deťom prednášame riekanku a vyberáme a vešiame dejové obrázky. Potom deti spoločne prednášajú text aj spoločne hľadajú daný obrázok, aj samostatne jednotlivé dieťa.

Jedno slnko na oblohe, Dve papučky – nezbedníčky,
Slimáčik na jednej nohe. Ukryli sa pod poličky.

Jeden balón v povetrí, „ Hej, kamošky, poďte sem,
Jedna diera na svetri. Ja vás rýchlo obujem!

Jedna sestra , jeden brat, Dve šikovné rúčky mám,
Ľahko sa dá spočítať. Za mamičkou utekám! / vhodné aj iné riekanky/

❖ Vymenia si miesta...

Cieľ: Rozvíjanie pohotovej reakcie pri riešení problému pomocou konkrétneho pokynu.

Pomôcky: stoličky v kruhu, v strede jedna

Deti sedia na stoličkách v kruhu, v strede sedí spočiatku učiteľka, ktorá vysvetlí deťom pravidlá hry. Vymeniť si miesta musia deti, ak súhlasia alebo majú danú vlastnosť, ktorú učiteľka vyhlási. Učiteľka tiež mení miesto, ten, čo ostane v strede a nevymení si miesto v kruhu stoličiek, vyhlasuje nový pokyn. Napr. „Vymenia si miesto tí, ktorí majú červenú farbu!“/ radi jablko, zmrzlinu, radi tancujú, náušnice, majú brata, sestru.../

❖ Obrázkové čítanie

Cieľ: Spájaním obrázkov s textom rozvíjanie súvislého vyjadrovania a gramatickej správnosti reči.

Pomôcky: veľké formáty baliaceho papiera s obrázkami a veľkým tlačeným písmom- JAR, LETO, ZIMA, JESEŇ, ZVIERATÁ, FARBY, PRÍRODA...

Prečítame deťom celý príbeh. Necháme deti, aby hľadali a ukazovali , kde sú obrázky a kde písmená. Pomenujeme spoločne obrázky, písaný text číta učiteľka. Čítame skupinovo, frontálne, individuálne. Premeriavame písaný text- dlhé slová, krátke, spočítavame písmená v slove, deti môžu vyhľadávať známe písmenká v texte aj odpisovať text. Necháme voľne

deťom prerozprávať, o čom sme čítali, vymyslieť vlastný príbeh a nakresliť si ho, „dopísať“ text. (Príloha, Obrázkové čítanie č. 1-6)

❖ Vytvaruj si písmenko

Cieľ: Rozlišovanie niektorých písmen.

Pomôcky: výkresy s napísaným veľkým tlačeným písmenom, plastelína, drôtky, špagáty

Necháme deti vybrať si výkres s písmenom, pomenujeme ho a opíšeme- je guľaté, hranaté, špicaté, čo ti pripomína – je ako...Deťom ukážeme, ako si môžu vyrobiť presne také isté písmenko prikladaním na výkres. Skúšame to podobne aj so špagátom, drôtom.

❖ Analógie pomocou obrázkov- tvorba viet

Cieľ: Aktívne používanie slov pri tvorení viet na základe analogického myslenia.

Pomôcky: kartičky s obrázkami k daným vetám

Deťom rozdáme kartičky- toľko kartičiek , koľko viet- pomenujú, čo majú nakreslené. Názorne deťom predvediem príklad, ako majú dopĺňať moju vetu, ak majú príslušný obrázok. Napr. Ležím na posteli, sedím na/ stoličke/- obrázok stoličky na kartičke. Pokračujeme s deťmi s tým, že nielen ukážu kartičku, ale aj vyslovia dané slovo, neskôr zopakujú vetu. Analógie môžeme tvoriť aj pomocou hračiek, predmetov, ale aj len slovne.

❖ Farebná polievka

Cieľ: Poznávanie a pomenovanie primárnych a sekundárnych farieb.

Pomôcky: veľké hrnce, varechy, hračky, farebné papiere, štipce, drátenky, textil...

Deťom navrhne, aby sme si uvarili zelenú polievku. Hľadáme v triede všetko, čo je zelenej farby až doplna hrnca. Určíme aj „hlavného kuchára“, ktorý kontroluje deti, či nosia zelené predmety do hrnca. Môžeme deti rozdeliť do 4 skupín, každá navarí polievku inej farby. Spoločne zhodnotíme, či sú polievky naozaj len danej farby.

❖ Špagát a slová, gombíky a písmenká

Cieľ: Rozlišovanie a poznávanie niektorých písmen a porovnávanie dĺžky slov.

Pomôcky: veľké tlačené texty slov , gombíky a špagáty

Pripravíme deťom texty písané veľkým tlačeným písmom, prečítam im text / môžu to byť aj mená detí/ Porovnáваме si navzájom dĺžku svojich a iných mien detí pomocou špagátu, počet písmen pomocou gombíkov- prikladaním na jednotlivé písmenká. „ Kto má 6 písmen v mene?“-„ Koľko si potreboval gombíkov na slovo SLNKO?“...

❖ Zostavovanie obrázcov

Cieľ: Rozvíjanie estetického cítenia, zmyslu pre plošné i priestorové usporiadanie, kombinovanie materiálov.

Pomôcky: špagát, drôt, špilky, gombíky, guľičky...

Na zostavovanie obrázcov využívame rôzne špagátiky, drôt, špilky...Deti vytvárajú podľa pokynu daný geometrický tvar, vyberú si samé materiál. Postupne deti kombinujú materiály, skladajú domčeky, stromy, panáčikov a iné. Špagátik a špilky môžeme využiť aj na vytváranie skupín. Dovnútra deti ukladajú určený počet guľičiek, gombíkov, paličiek a iný drobný materiál, ktorý si spočítame.

❖ Kreslenie so spevom

Cieľ: Kreslenie uvoľnenou rukou papiera plynulým a smelým grafickým pohybom, na rôzne formáty papiera.

Pomôcky: výkresy A/2, baliace papiere, rôznorodý grafický materiál

Deťom poskytneme veľké formáty papiera a grafického materiálu a necháme ich vybrať si polohu pri kreslení. Spievame známe piesne a grafickým znázorňovaním zakresľujeme rytmus, melódiu.

❖ Čáry, máry

Cieľ: Pohybová improvizácia, imitovanie zvierat.

Pomôcky: klobúk, palička

Deti „začarujeme“ na zvieratká. Napr.: Čáry,máry, nech sú z vás žabky!“ deti napodobňujú pohyb a hlas zvieratka, ktoré obmieňame. Čarodejník môže byť aj dieťa, dostane čarodejný klobúk a paličku. Hru ukončíme tým, že deti začarujeme na rybky. Koniec čara môžeme ukončiť aj zvončekom, alebo trianglom.

❖ Farebné domčeky

Cieľ: Rozlišovanie a správne pomenovanie farieb.

Pomôcky: domčeky, obrázky, predmety

Deťom rozpovieme príbeh o farebných domčekoch, ktoré sú smutné, lebo v nich nikto nebýva. Domčeky môžu byť napr. z kartónu, alebo aj plošné na magnetickej tabuli. Aby sme domčeky rozveselili, nast'ahujeme im obrázky príslušnej farby. Deti pomenujú, čo je na obrázku, určia farbu obrázku a priradia obrázok k príslušnému domčeku.

❖ Na vtáčikov

Cieľ: Pestovanie správnej reakcie detí na daný signál.

Pomôcky: obrázky vtáčikov

Deťom povieme, aby si vybrali zakrytú kartičku. Po otočení kartičky dieťa povie, aký je vtáčik a „prileť“ k určenému hniezdu vtáčikov. Na daný signál vtáčiky vyletia z hniezda, napodobňujú pohyb a hlas vtáčikov, a na daný signál „priletia“ späť do hniezda.

❖ **Dúha**

Cieľ: Poznávanie prírodných javov spojených s počasím- dúha.
Pomôcky: farebné stuhy

Deti si vyberú farebné stuhy a na vhodnú hudbu si zatancujeme tanec – farebná príroda. Krátkym rozprávaním rozpovieme deťom príbeh o dúhe. Deti zo stúh, s ktorými tancovali, utvoria na koberci dúhu.

❖ **Skladačka**

Cieľ: Zostavovanie celku s jednotlivých častí podľa, aj bez predlohy.
Pomôcky: pohľadnice

Deti rozstrihávajú pohľadnice podľa nakreslených čiar. Postupujeme od jednoduchšieho k zložitejšiemu obrázku. Striháme najprv na 2 časti, 3 časti a viac. Puzzle si deti medzi sebou vymieňajú.

❖ **Módna prehliadka**

Cieľ: Nacvičovanie správneho držania tela.

Pri nácviku správnej chôdze a držania tela, deti motivujeme hrou na manekýnky a manekýnov, ktorí predvádzajú modely na módnej prehliadke. Zdôrazňujeme deťom dôležitosť správneho držania tela.

Záver

Tento materiál sme spracovali do tejto podoby pre Vás, ktoré pracujete s rómskymi deťmi pochádzajúcich z málo podnetného prostredia. Chceli sme sa s Vami podeliť o našu 13 ročnú skúsenosť s prácou s rómskymi deťmi a ich rodinami. Záleží už len teraz na Vás, ako ponúknutú príležitosť prijmete, ako si ju osvojíte, ako sa danej problematike bude chcieť venovať a ako dokážete tieto vedomosti použiť vo Vašich lokálnych podmienkach.

Veríme tomu, že tento materiál pomôže všetkým tým, ktorým záleží na deťoch a chcú sa ďalej vzdelávať a získavať vedomosti, ktoré využijú v prospech našich detí. Aby boli šťastné, večne usmiate a spokojné (Príloha č.3-4).

Začiatky sú všade náročné a ťažké. Dúfame, že náš materiál si skoro osvojíte a bude sa Vám s ním dobre a tvorivo pracovať.

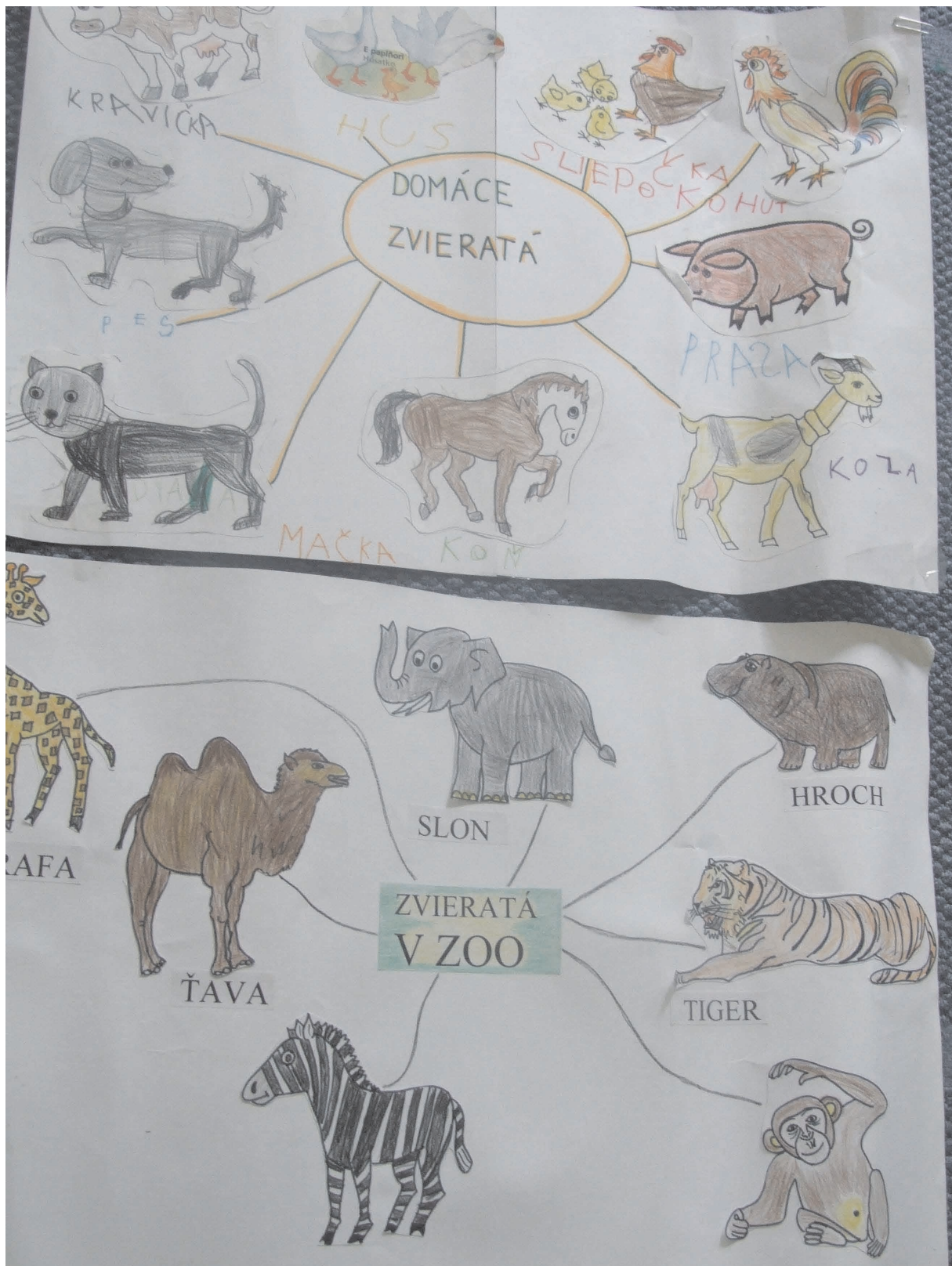
Spoločne si zaprajme veľa trpezlivosti a elánu do tejto neľahkej, ale potrebnej práci.

Literatúra:

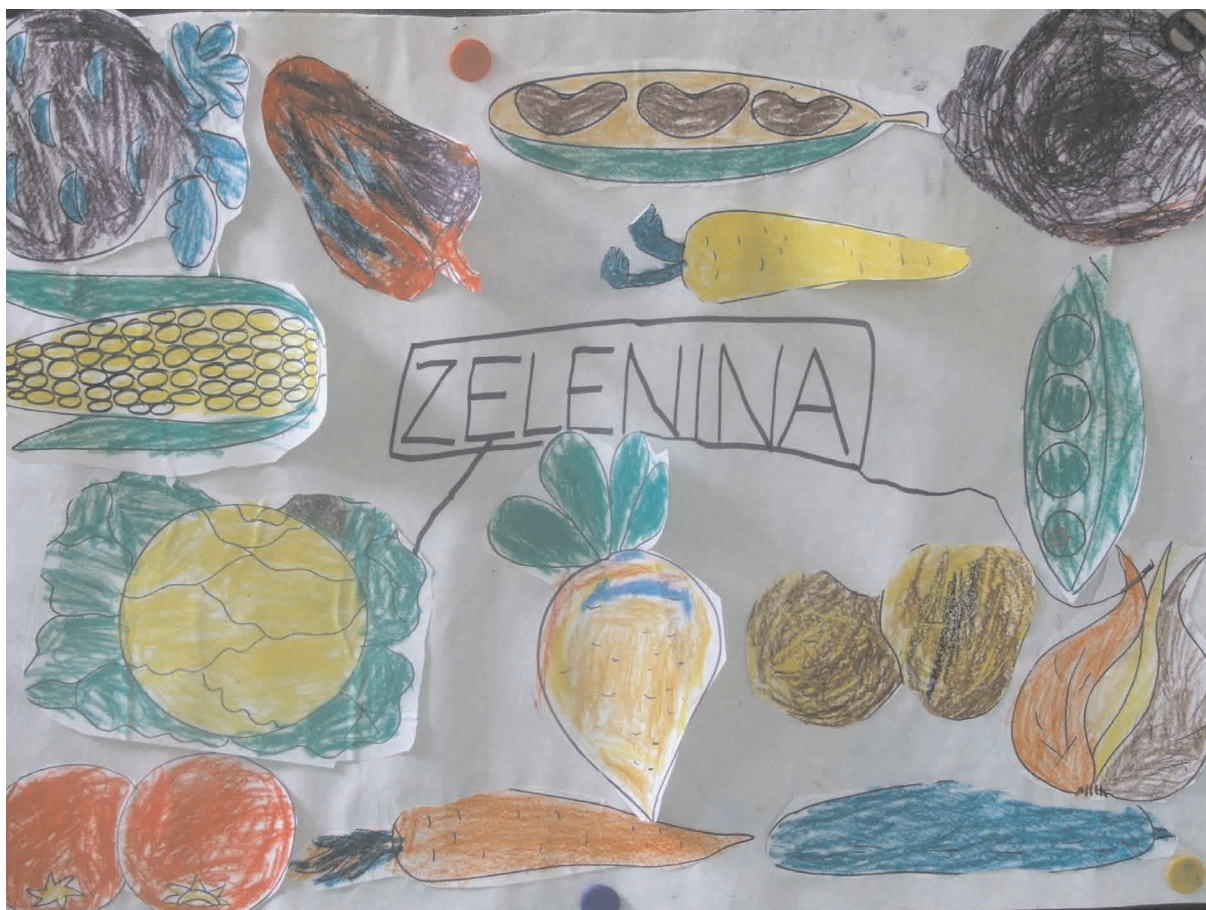
1. BAĎURÍKOVÁ, Z., PETRASOVÁ, A.: Edukačné účinky vzdelávacích centier pre rómske deti na východnom Slovensku – 1. časť. In: *Pedagogická revue*. Roč. 55, č. 4, september – október, s. 356-367.
2. BAĎURÍKOVÁ, Z., PETRASOVÁ, A.: Edukačné účinky vzdelávacích centier pre rómske deti na východnom Slovensku – 2. časť. In: *Pedagogická revue*. Roč. 55, č. 5, november – december, s. 483-498.
3. BÚGELOVÁ, T.: *Riaditeľ, učiteľ, rodič a jako si spríjemniť komunikáciu*. Prešov: Metodicko – pedagogické centrum, 2005. ISBN 80-8045-373-X.
4. *Cesty k zvyšovaniu socializácie rómskeho etnika*. Zborník príspevkov z pracovného seminára Lipovce 15.-16.12.2004. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-8068-374-3.
5. ČÁP, J., MAREŠ, J.: *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.
6. ĎURIČEKOVÁ, M.: *Edukácia Rómskych žiakov*. Prešov: Metodicko – pedagogické centrum. 2000. ISBN 80-8045-211-3.
7. *Edukácia Rómskych detí v Európskom kontexte*. Bratislava: ŠPÚ, 2002. ISBN 80-85756-70-6.
8. EPSTEIN, J.: *School/Family/Community Partnership: Caring for the Children We Share*. Phi Delta Kappa, May, 1995, s. 701 – 712.
9. FARKAŠOVÁ, E., KRETOVÁ, E.: *Rómske deti z pohľadu psychológie v prácach VÚDPAP*. Bratislava: VÚDPAP, 2005. ISBN 80-969401-2-0.
10. FISHER, R.: *Učíme deti myslieť a učiť sa*. Praha : Portál, 1997. ISBN 80-7178-120-7.
11. GAVORA, P.: *Akí sú moji žiaci? Pedagogická diagnostika žiaka*. 1.vyd. Bratislava : Vydavateľstvo Práca, 1999. ISBN 80-7094-335-1.
12. GAVORA, P.: Žiak a porozumenie textu. In: *Komunikácia písanou rečou*. Bratislava : PF UK, 1998.
13. GAVORA, P.: *Žiak a text*. Bratislava : SPN, 1992.
14. GUZIOVÁ, K. a kol.: *Program výchovy a vzdelávania detí v materských školách*. Bratislava: MŠ SR, 1999. ISBN 80-967721-1-2.
15. HORŇÁK, L.: *Rómsky žiak v škole*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta. 2005. ISBN 80-8068-356-5.
16. HVOZDOVIČ, Ľ., LEHOCZKÁ, S. et al.: *Celodenné výchovné pôsobenie*. Prešov: Metodicko – pedagogické v Prešove. 2003. ISBN 80-8045-296-2.
17. *Individuálny prístup vo výchove a vzdelávaní detí predškolského a mladšieho školského veku*. Žiarnad Hronom: Nadácia Šlola dokorán.
18. KOUKOLÍK, F.: *Lidský mozek*. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-379-X.
19. KOVÁŘOVÁ, E. – PETRASOVÁ, A.: Sila pozitívneho rodičovstva. Inovácie v škole. In: *Zborník z konferencie 15. – 17. november 2002 Štrbské Pleso*. Dolný Kubín, Vrábeľ 2003, s. 79 – 82.
20. LECHTA, V.: *Terapia narušenej komunikačnej schopnosti*. Martin : Osveta, 2002. ISBN 80-8063-092-5.
21. MACKOVÁ, Z.: *Hravé čítanie*. Bratislava : GENESIS, 1991. ISBN 80-85220-39-3.
22. *Metodická príručka pre predškolskú výchovu Krok za Krokom*. Žiar nad Hronom: Nadácia Škola dokorán. 1999. ISBN 80-968292-0-3.

23. *Metodické námety pre učiteľov a asistentov učiteľov v materských školách. 1. časť.*Prešov: ROKUS, 2005. ISBN 80-89055-57-5.
24. *Metodické námety pre učiteľov a asistentov učiteľov v materských školách. 2. časť.*Prešov: ROKUS, 2005. ISBN 80-89055-58-3.
25. MIŇOVÁ, M., GMITROVÁ, V. , MOCHNÁČOVÁ, H.:*Prosociálna výchova v materskej škole.* Prešov: Rokus, 2002. ISBN 80-89055-17-6.
26. NIŽNÍKOVÁ, J.: Hráme sa so zvieratkami. Didaktická aktivita. Nadácia pre rómske dieťa. Bratislava : Združenie Orava, In: *NOTES*, zima 2002, s. 15-16.
27. PETRASOVÁ, A.: Metódy úspešného učenia. In: *Ďalšia integrácia rómskych detí v oblasti výchovy a vzdelávania a zlepšenie životných podmienok-PHARE 2002/000.610-03.* Bratislava: 2006
28. PETRASOVÁ, A.: *Využitie stratégie EUR ako prostriedku eliminácie funkčnej negramotnosti rómskych žiakov.* Prešov, MPC 2003. ISBN 80-8045-307-1.
29. PORTIK, M.: Determinanty edukácie r'pmských žiakov. Prešov: Pedagogická fakulta, Prešovskej univerzity v Prešove. 2003. ISBN 80-8068-155-4.
30. *Pracovný materiál pre nultý ročník základnej školy. 3. časť.* Prešov: ROKUS, 2006. ISBN 80-89055-63-X.
31. PRŮCHA, J.: *Moderní pedagogika.* Praha : Portál, 1997. ISBN 80-7178-170-3.
32. PUPALA, B., OSUSKÁ, Ľ.: Pojmové mapovanie. In: *Komunikácia písanou rečou.* Bratislava : PF UK, 1998.
33. PUPALA, B.: Teórie učenia a ich odraz v poňatí vyučovania. In. Kolláriková, Z., Pupala, B.: *Předškolní a primární pedagogika. Předškolná a elementárna pedagogika.* Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.
34. ROTH, W. M.: Concept Mapping for Meaningful Learning in Primary Science. Dostupné na internete< <http://www.educ.uvic.ca/faculty/mroth/445/Primary-Concepts.htm>>
35. *S každým dieťaťom sa ráta!* Bratislava: Slovenský výbor pre UNICEF spolu s MŠ SROV. 2004. ISBN 80-88788-03-X.
36. *Spolupráca školy a rodiny.* Združenie Orava pre demokraciu vo vzdelávaní. 2002. ISBN 80-968664-2-7.
37. STEELE, J. L., MEREDITH, K. S., TEMPLE, Ch.: Rámec pre kritické myslenie vo vyučovaní. In: *Príručka I.* Bratislava : Združenie Orava Pre demokraciu vo vzdelávaní, 1998.
38. TROCHTOVÁ, I.: *Rozvojový jazykový program pre rómske deti.* Prešov : Rokus, 2002. ISBN 80-89055-21-4.
39. URBANOVÁ, A., PROKŠA, M.: Vedomostná štruktúra žiakov – jej zdroje a spôsoby zisťovania. In: *Technológia vzdelávania*, roč. 9, 8/2001, s. 4-7.
40. VALACHOVÁ, D., KADLEČÍKOVÁ, Z.: *Vzdelávanie Rómov.* Bratislava: SPN, 2002. ISBN 80-08-03339-8.
41. ZÁPOTOČNÁ, O.: Rozvoj počiatkovej literárnej gramotnosti. In: Kolláriková, Z., Pupala, B.: *Předškolní a primární pedagogika. Předškolná a elementárna pedagogika.* Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.
42. ZÁPOTOČNÁ, O.: Súčasný teoretický reflexie čítania a gramotnosti a ich odraz vo výskume a vzdelávaní. In: *Pedagogická revue*, marec – apríl 2002, roč. 54, s. 140-155.

POJMOVÉ MAPOVANIE

č. 1,2

č. 3

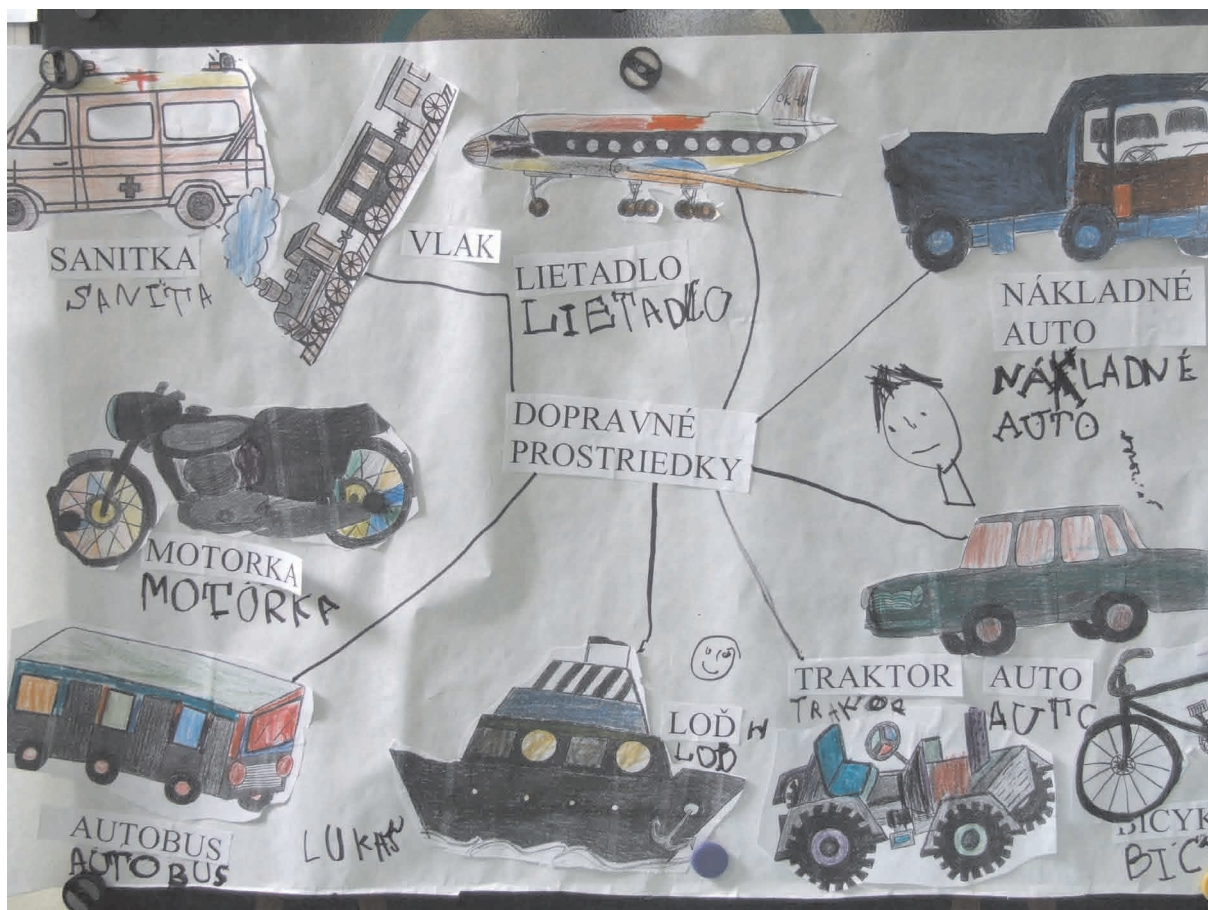
č. 4

č. 5

č. 6

č. 7

č. 8

č. 9

č. 10

DIDAKTICKÁ POMÔCKA – HRÁME SA SO ZVIERATKAMI

č. 11

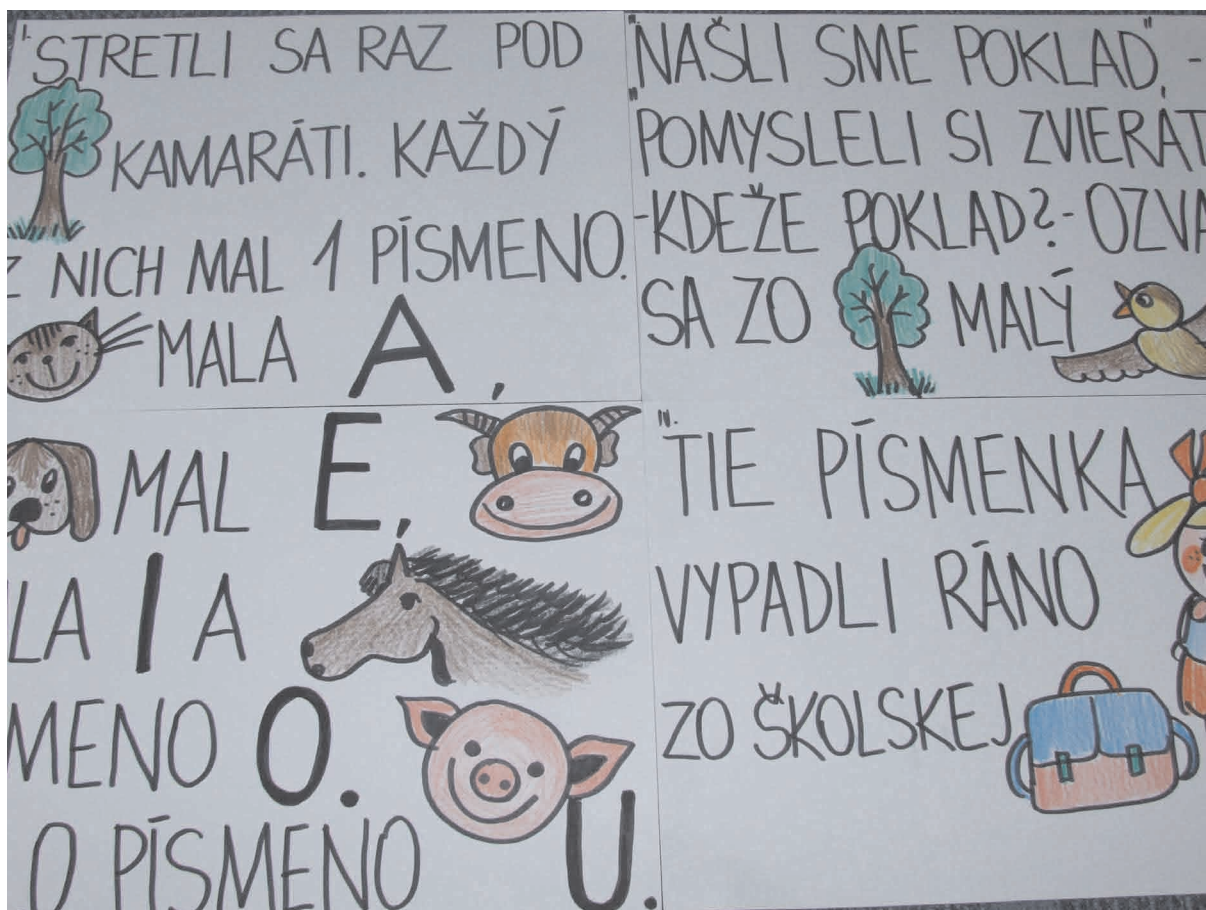

OBRÁZKOVÉ ČÍTANIE

I. STRETLI SA RAZ POD
KAMARÁTI. KAŽDÝ
NICH MAL 1 PÍSMENO.
MALA A,
MAL E,
LA I A
MENO O.
O PÍSMENO U.

II. NAŠLI SME POKLAD, -
POMYSLELI SI ZVIERAT
-KDEŽE POKLAD?- OZVA
SA ZO MALÝ

III. TIE PÍSMENKA
VYPADLI RĀNO
ZO ŠKOLSKEJ

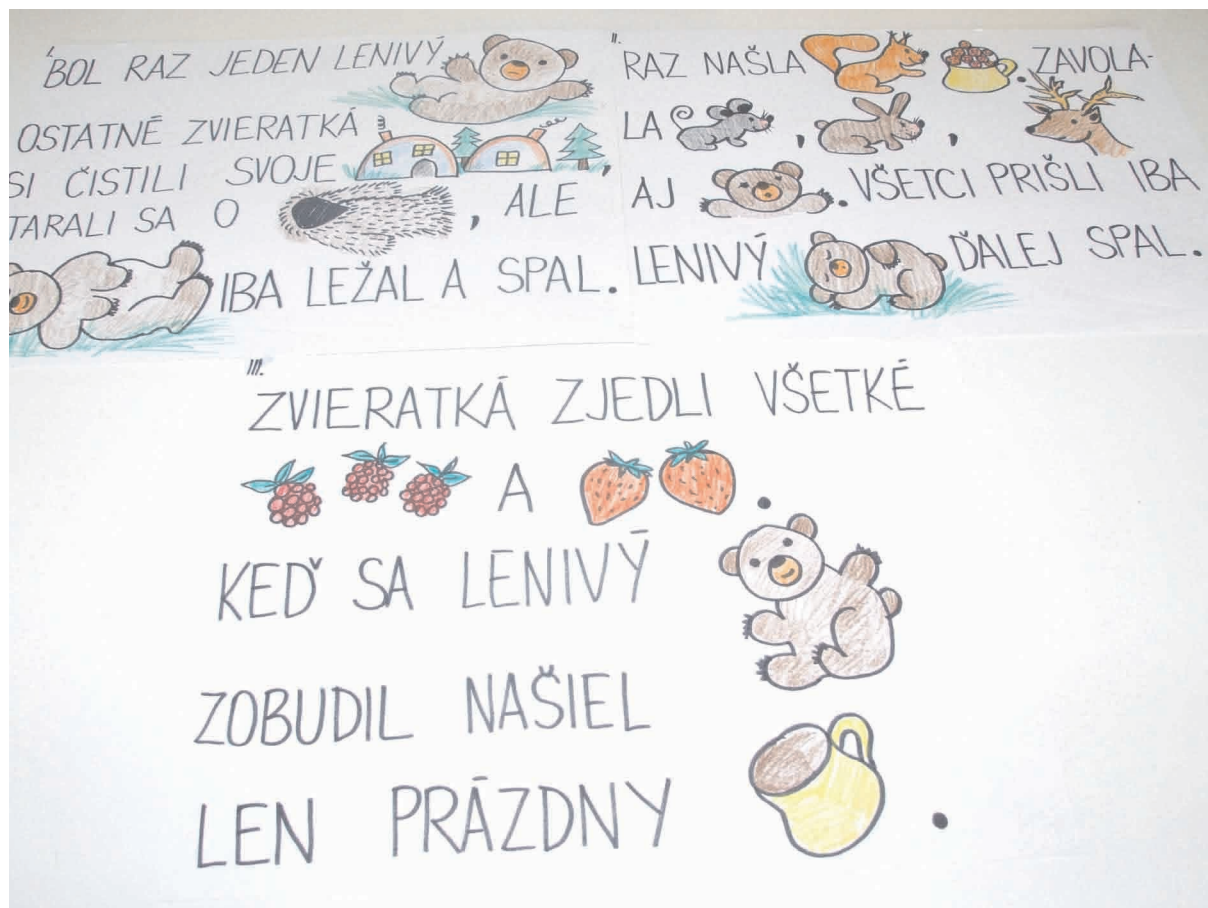

č. 1

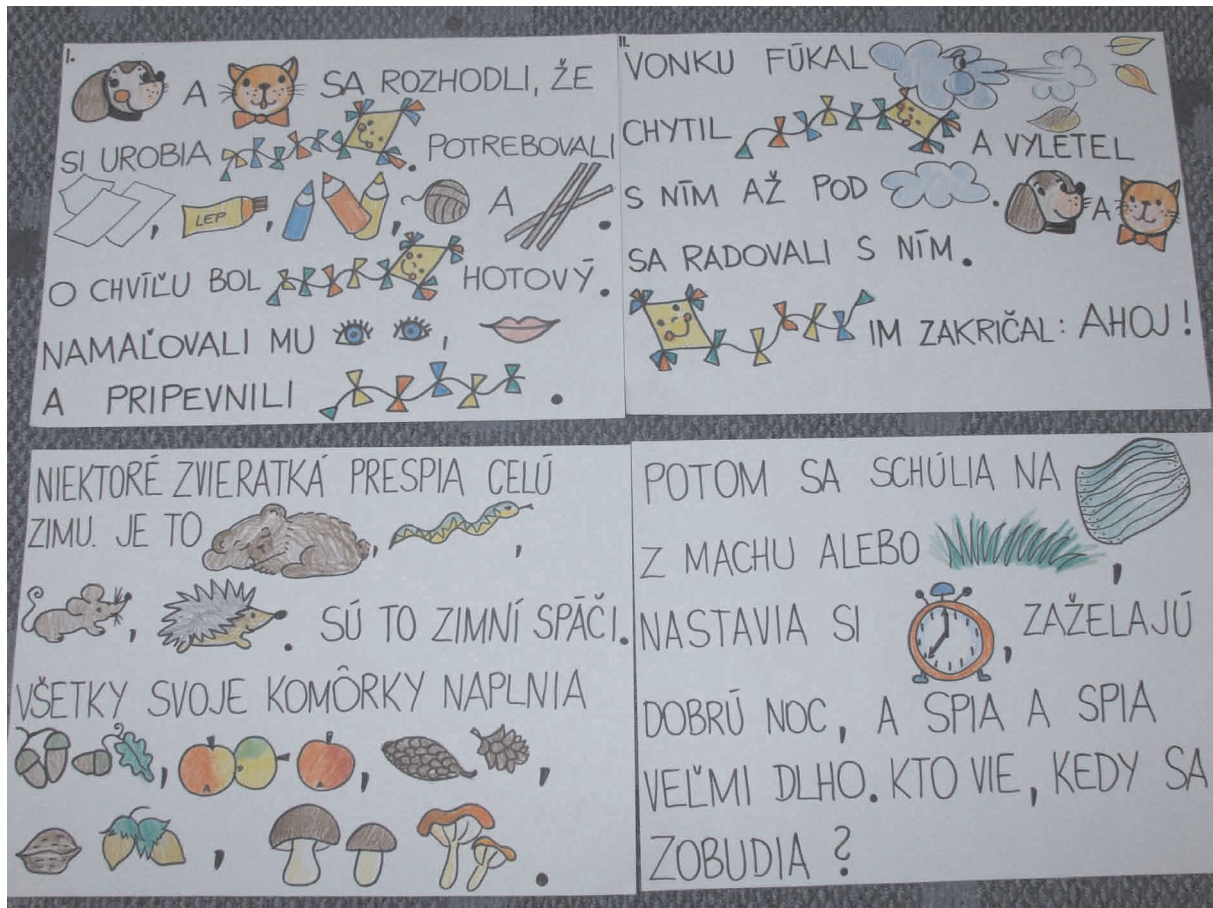
I. BOL RAZ JEDEN LENIVÝ
OSTATNÉ ZVIERATKÁ
SI ČISTILI SVOJE
TARALI SA O , ALE
IBA LEŽAL A SPAL.

II. RAZ NAŠLA
LA ,
AJ . VŠETCI PRIŠLI IBA
LENIVÝ ĎALEJ SPAL.

III. ZVIERATKÁ ZJEDLI VŠETKÉ
A
KED' SA LENIVÝ
ZOBUDIL NAŠIEL
LEN PRÁZDNY

č. 2

č. 3

č. 4

č. 5

č. 6

NAŠI PREDŠKOLÁCI

NAŠI NAJMENŠÍ

Názov: Stratégie rozvíjania rómskych detí predškolského veku
Program celodenného pôsobenia

Autor: Edita Kovářová
Janka Nižníková

Recenzenti: PaedDr. Monika Miňová
PaedDr. Alica Petrasová, PhD.

Jazyková úprava: PhDr. Pavel Mihok

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum v Prešove

Za vydanie zodpovedá: PaedDr. Ivan Pavlov, PhD.
riaditeľ MPC

Tlač: Rokus s. r. o.

Náklad: 300 ks

Rok vydania: 2007

1. vydanie

ISBN 80-8045-454-8

N e p r e d a j n é !

Určené pre vzdelávacie potreby pedagogických zamestnancov škôl
a školských zariadení SR.

